

حشمت

ه علیه جسم و جان

جنایت اذیت و آزار مبتنی بر جنسیت علیه معترضین ال جی بی تی+
در خیزش ۱۴۰۱ ایران

جنگ علیه جسم و جان

جنایت اذیت و آزار مبتنی بر جنسیت علیه
معارضین ال جی بی تی + در خیزش ۱۴۰۱ ایران

شش رنگ (شبکه لذبین ها و ترنس جندرهاى ایرانى)

شهریور ۱۴۰۲

فهرست:

چکیده	۴
۱. مقدمه	۶
۲. روش تحقیق	۱۵
۳. بستر تاریخی و حقوقی	۱۸
۴. محرومیت افراد ال جی بی تی+ از حقوق پایه ای بشر در خیزش مردمی ۱۴۰۱	۲۳
۴/۱. حق آزادی بیان	۲۵
۴/۲. حق حفظ حریم خصوصی و به رسمیت شناخته شدن در برابر قانون	۲۸
۴/۳. حق آزادی اجتماعات	۳۰
۴/۴. حق رهایی از آزار و شکنجه رفتارهای ظالمانه، تحقیرآمیز و غیر انسانی	۳۳
۴/۵. حق حیات	۳۶
۵. تحلیل حقوقی	۴۱
۶. توصیه‌ها	۴۵

چکیده

قتل مهسا (ژینا) امینی، زن بیست و دو ساله ایرانی و کورد، به دست نیروهای گشت ارشاد جمهوری اسلامی ایران، به بهانه بدحجابی در تاریخ ۲۵ شهریور ۱۴۰۱ موج گسترده‌ای از اعتراضات را در سراسر ایران به دنبال داشت. جامعه ال‌جی‌بی‌تی+ (شامل همجنس‌گرایان، دوجنسگرایان و افراد ترنس)، به همراه دیگر گروه‌های تحت ستم، از جمله زنان و اقلیت‌های اتنیکی، در تمامی اعتراضاتی که بیش از شش ماه به طول انجامید، از جمله تظاهرات خیابانی و دانشگاهی و اعتصابات، نقش گسترده و قابل‌توجهی داشتند.

اعتراضاتی که نخست با هدف بازپس‌گیری حقوق و کرامت از دست‌رفته زنان بود، به تدریج رنگ و بوی ضدحکومتی به خود گرفت؛ اما با این همه این اعتراضات غالباً به صورت مسالمت‌آمیز باقی ماند. با وجود این، مقامات جمهوری اسلامی ایران از ابتدای اعتراضات مسالمت‌آمیز مردمی از آن به‌عنوان جنگ ترکیبی (هیبریدی) یاد کردند و سرکوب و وحشیانه و گسترده معترضان را در دستور کار قرار دادند. نتیجه سرکوب حکومتی کشته شدن بیش از ۵۰۰ نفر از معترضان، از جمله هفتاد کودک؛ و مجروح، نقص عضو و بازداشت هزاران نفر بود. اقدامات سرکوب‌گرایانه به همین‌جا ختم نشد و حکومت برای رسیدن به اهداف خود از هیچ اقدامی فروگذار نکرد؛ تعلیق و اخراج دانشجویان و کارمندان ادارات، آزار جنسی، تجاوز، اعترافات اجباری و ناپدیدسازی قهری معترضان گوشه‌ای از این اقدامات است.

گزارش پیش‌رو به تفصیل و با نگاهی تاریخی و حقوقی به وضعیت زنان، دختران و اقلیت‌های جنسی و جنسیتی در ایران پس از روی کار آمدن جمهوری اسلامی در سال ۱۳۵۷ می‌پردازد. این گزارش متعاقباً رویدادهای منجر به اعتراضات و نقش و وضعیت اقلیت‌های جنسی و جنسیتی در طی اعتراضات و پس از آن را بررسی می‌کند.

جامعه ال‌جی‌بی‌تی+ که همواره تحت ظلم و تبعیض نظام‌مند بوده‌اند در طول اعتراضات سطوح بالاتری از خشونت و سرکوب را تجربه کردند. این گزارش سعی دارد از ابعاد خشونت و سرکوب علیه افراد به دلیل گرایش جنسی، هویت یا بیان جنسیتی واقعی یا مفروض خود (یعنی آنچه دیگران/ ماموران در مورد آنها تصور می‌کنند) در طول و پس از اعتراضات پرده بردارد. تحقیق پیش‌رو هم‌چنین به این سوال می‌پردازد که آیا خشونت علیه افراد ال‌جی‌بی‌تی+، جنایت علیه بشریت و مصداق بارز سرکوب بر مبنای جنسیت (شامل هویت جنسیتی و گرایش جنسی) محسوب می‌شود یا خیر.

جنایت " اذیت و آزار مبتنی بر جنسیت"^{۹۹} بر اساس ماده ۷ (۱) (۵) اساس‌نامه دادگاه بین‌المللی کیفری، یکی از مصادیق جنایت علیه بشریت است. اذیت و آزار مبتنی بر جنسیت علیه افراد به دلیل

خصوصیات جنسیتی‌شان و یا به دلیل ساختارهای اجتماعی و معیارهایی که جنسیت را تعریف می‌کند ارتکاب می‌یابد.^۱

این گزارش شامل داده‌هایی است که اقلیت‌های جنسی و جنسیتی پیرامون تجربیات و شواهد خود به‌ویژه در مورد نقض حقوق‌شان در حق برابری، حق برخورداری از عدم تبعیض، آزادی بیان جنسیتی، حفظ حریم خصوصی، حق تجمع و حق عدم شکنجه ارائه داده‌اند.

بر مبنای مصاحبه عمیق با ۷۰ نفر، این گزارش اثبات می‌کند که معترضان ال‌جی‌بی‌تی+ به دلیل گرایش جنسی، هویت جنسی، و بیان جنسیتی واقعی یا مفروض‌شان نسبت به باقی افراد جامعه - که به نژادها و هنجارهای جامعه نزدیک‌تر بوده‌اند - در سطوح بالاتر و اشکال مختلفی در معرض تجربه خشونت قرار داشته‌اند. علاوه بر این، این گزارش نشان می‌دهد که نفرت‌پراکنی علیه جامعه اقلیت‌های جنسی و جنسیتی توسط مقامات بلندپایه جمهوری اسلامی ایران به خشن‌تر شدن جرایم بی‌عقوبت علیه این جامعه دامن زده است.

گزارش پیش‌رو با تکیه بر سند اخیر دادگاه بین‌المللی کیفری در خصوص جنایت علیه بشریت اذیت و آزار مبتنی بر جنسیت به عنوان چهارچوب حقوقی، شواهد جمع‌آوری شده را تجزیه و تحلیل کرده است. تحلیل حقوقی گزارش تایید می‌کند اقلیت‌های جنسی و جنسیتی در خیزش مردمی اخیر ایران در سال ۱۴۰۱ به دلیل جنسیت خود قربانی جنایت علیه بشریت آزار و تعقیب مبتنی بر جنسیت شده‌اند. این جنایت شامل محرومیت از حقوق ابتدایی و اساسی به دلیل جنسیت بوده و توسط نیروهای امنیتی، مقامات زندان‌ها و دستگاه قضایی به صورت همگام برنامه‌ریزی و اجرا شده است.

در پایان، این گزارش توصیه‌هایی ارائه می‌دهد، و از جامعه بین‌المللی می‌خواهد که جنایات جمهوری اسلامی علیه جامعه ال‌جی‌بی‌تی+ در طی خیزش اخیر را به عنوان جنایت علیه بشریت به رسمیت بشناسند. علاوه بر این، گزارش پیش‌رو تاکید می‌کند که جامعه بین‌المللی باید مسئولین دولتی را به دلیل دست داشتن در این آزار و جنایات بر مبنای جنسیت پاسخگو کند.

^۱ بر اساس ماده ۷ (۳) اساسنامه دادگاه بین‌المللی کیفری (رم)، "جنسیت" چیزی است که جامعه به عنوان دو جنس مرد و زن تعریف کرده است. جنسیت به ویژگی‌های جنسی و ساختارهای اجتماعی و معیارهای مورد استفاده برای تعریف مردانگی و مؤنث بودن، از جمله نقش‌ها، رفتارها، فعالیت‌ها و ویژگی‌ها، اشاره دارد.

۱. مقدمه

در تاریخ ۲۲ شهریور ۱۴۰۱، در یک روز معمولی، نیروی گشت ارشاد جمهوری اسلامی ایران در حال انجام وظیفه کنترل وضعیت حجاب در خیابان‌ها بود. در همان زمان، ژینا مهسا امینی، دخترکورد ۲۲ ساله اهل شهر سقز را به اتهام بدحجابی دستگیر کرده، به داخل ماشین گشت ارشاد و پس از آن به بازداشتگاه وزراء تهران منتقل کردند. ژینا به همراه خانواده برای دیدن خاله خود به تهران سفر کرده بود. با وجود اصرار او و برادرش که آن‌ها اهل این شهر نیستند و باید او را آزاد کنند، آنها ژینا (مهسا) را به بازداشتگاه وزراء بردند.^۲

بازداشتگاه وزراء برای نگهداری زنانی ایجاد شده است که بنا بر معیارهای جمهوری اسلامی، به دلیل اعمال^۳ «غیراخلاقی» از جمله عدم رعایت حجاب مناسب دستگیر شده‌اند. براساس تصاویر دوربین مدار بسته که توسط صدا و سیما جمهوری اسلامی نشان داده شده، پس از ورود ژینا به وزراء، او در حالی که با زنان دیگر منتظر رسیدگی به پرونده‌اش بوده، به یک نگهبان نزدیک می‌شود و احتمالاً از درد خود شکایت می‌کند.^۳ براساس این تصاویر ژینا چند ثانیه بعد زمین می‌خورد و به کما می‌رود.^۴ مهسا سپس به بیمارستان کسری در همان نزدیکی منتقل، و در بخش مراقبت‌های ویژه بستری شد. در تاریخ ۲۵ شهریور اعلام شد که او جان خود را از دست داده است.^۵

ژینا مهسا امینی در بخش مراقبت‌های ویژه بیمارستان کسری

^۲ <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-62930425>.

^۳ <https://www.polygraph.info/a/video-of-mahsa-amini-collapse-does-not-prove-she-dies-of-a-heart-attack/6765884.html>.

^۴ همان منبع

^۵ <https://www.theguardian.com/global-development/2022/sep/23/how-iran-erupted-after-mahsa-amini-death-protests>

خانواده ژینا و بسیاری از مردم بر این باورند که مرگ او ناشی از جراحات ناشی از صدمات وارده در مقطعی ازدستگیری، زمانی که او در ون گشت ارشاد بوده، یا در چند دقیقه ابتدایی بازداشت در بازداشتگاه بوده است. آن‌ها از روی عکس‌هایی که از او در بیمارستان بر روی تخت دیده می‌شود و هم چنین اطلاعاتی که توسط کارکنان بیمارستان به بیرون درز کرده به این نتیجه رسیده‌اند که به سر او آسیب وارد شده است. مقامات قضایی قول بررسی دقیق این رویداد را دادند، اما در اطلاعیه سازمان پزشکی قانونی در پانزدهم مهرماه اعلام شد که علت فوت، بیماری زمینه‌ای بوده است که منجر به ایجاد «اختلال در ضربان قلب، کاهش فشار خون و متعاقباً کاهش سطح هوشیاری وی شده است».^۶ خانواده ژینا هرگونه بیماری خاص زمینه‌ای یا شرایط خاص پزشکی را رد کردند. با این حال، هیچ کس درمسئولیت قتل او شناسایی یا پاسخگو نشد.

داستان ژینا و شرایط مرگش اعتراضات سراسری را برانگیخت. روز ۲۵ شهریور که خبر مرگ او منتشر شد، اعتراضاتی در اطراف بیمارستان کسری که مهسا در آن بستری شده بود شکل گرفت.^۷ صبح روز ۲۶ شهریور، خانواده ژینا مهسا امینی از مردم خواستند تا در گورستان آچی سقز، جایی که قصد دفن پیکر او را داشتند به آن‌ها بپیوندند. آن‌ها در برابر اصرار مقامات برای برگزاری مراسم در ساعات اولیه صبح قبل از آمدن مردم مقاومت کردند.^۸

تجمع گسترده‌ای برگزار شد و برای اولین بار زنان کورد حاضر در تظاهرات روسری‌های خود را برداشتند و آن‌ها را در هوا تکان دادند و شعار ژن، ژیان، نژادی (زن، زندگی، آزادی) را سردادند که خیلی زود به شعار اصلی خیزش مردمی تبدیل شد.^۹ هم‌زمان، احزاب کورد اپوزیسیون اعتصاب و تظاهرات سه روزه‌ای را در شهرهای کوردستان اعلام کردند که با حضور و حمایت بسیاری در خیابان‌ها، مغازه‌ها و محل‌های کار همراه شد.

در ۲۸ شهریور، گروهی از فعالان حقوق زنان فراخوان عمومی برای اعتراض در پارک لاله تهران و اطراف آن را اعلام کردند. این امر زمینه ساز ماه‌ها اعتراضات در پایتخت و سراسر کشور شد.^{۱۰}

بررسی بیش از ۲۵۰۰۰ فیلم و عکس از اعتراضات از منابع در دسترس عموم تایید می‌کند که اعتراضات در ۳۱ استان از ۳۲ استان ایران صورت گرفته است.^{۱۱} این فیلم‌ها هم چنین ماهیت مسالمت‌آمیز خیزش را نشان می‌دهد. اعتراضات گسترده در قالب تظاهرات خیابانی، اعتصابات کارگران، تعطیلی مغازه‌ها و بازار و تجمع در دانشگاه‌ها و مدارس تجلی یافت.

^۶ <https://en.mfa.ir/files/mfaen/report.pdf>.

^۷ <https://www.theguardian.com/global-development/2022/sep/22/how-iran-erupted-after-mahsa-amini-death-protests>

^۸ همان منبع

^۹ همان منبع

^{۱۰} <https://www.theguardian.com/world/ng-interactive/2022/oct/21/mapping-irans-unrest-how-mahsa-amini-death-led-to-nationwide-protests>.

^{۱۱} این اطلاعات از سازمان همکار ما، عدالت برای ایران، به عنوان بخشی از تحقیقات در حال انجام آنها به دست آمده است.

در حالی که زنان، به ویژه زنان جوان، اعتراضات را با سوزاندن روسری خود رهبری می کردند، مردم از همه افسار به آنها پیوستند. بلافاصله پس از آن، با شعارهای «مرگ بر دیکتاتور» و «مرگ بر جمهوری اسلامی»، حال و هوای ضد رژیمی خیزش آغاز شد. دانشجویان و دانش آموزان، به خصوص دانش آموزان دختر نقش عمده ای در اعتراضاتی داشتند که با وجود سرکوب شدید تا اسفند ۱۴۰۱ ادامه یافت. این خیزش به پرتعدادترین اعتراضات ضد دولتی پس از دهه شصت تبدیل شد.

مقامات جمهوری اسلامی از همان روزهای اولیه، از اعتراضات به عنوان «جنگ ترکیبی یا هیبریدی» نام بردند. این واژه برای اولین بار توسط عباس نیلفروشان، معاون عملیات سپاه در تاریخ ۱۷ شهریور^{۱۲} و پس از آن علی خامنه ای، رهبر جمهوری اسلامی در ۱۶ مهر ۱۴۰۱ به کار رفت.^{۱۳} وی در سخنرانی های خود در ۱۱ آبان و ۳۰ آذر نیز این اصطلاحات را تکرار کرد. او در سخنان آبان ماه خود به صراحت می گوید:^{۱۴} «رویدادهای اخیر یک جنگ ترکیبی است، نه صرفاً اغتشاشات خیابانی».

پس از اولین سخنان خامنه ای، مقامات متعددی مشابه همین عبارات را تکرار کرده اند^{۱۵} که از جمله آنها می توان به وزیر اطلاعات، رئیس سازمان اطلاعات سپاه پاسداران انقلاب اسلامی^{۱۶}، فرمانده نیروی ویژه نیروی انتظامی^{۱۷} و وزیر اطلاعات و دبیرکل شورای عالی حقوق بشر جمهوری اسلامی اشاره کرد.^{۱۸}

شورای امنیت کشور که مرجع صدور مجوز استفاده از سلاح در سرکوب اعتراضات است^{۱۹}، اعلام کرد که جنگ ترکیبی (هیبریدی) مدت ها پیش از سوی دشمنان طراحی شده بوده است و برای توجیه آن منتظر حادثه ای مانند مرگ مهسا امینی بوده اند.^{۲۰}

بررسی اظهارات رسمی توسط شش رنگ نشان می دهد که منظور مقامات جمهوری اسلامی از اصطلاح «جنگ ترکیبی» این است که دولت های غربی (به ویژه ایالات متحده آمریکا) و اسرائیل ترکیبی از تاکتیک ها و روش های جنگی سنتی و نوین از جمله استفاده از فضای سایبری، رسانه، اطلاعاتی و نظامی را به طور همزمان و مکمل یکدیگر، برای سرنگونی جمهوری اسلامی ایران رهبری کرده اند.^{۲۱}

در این تعریف، معترضان به دو دسته تقسیم می شوند: جوانان فریب خورده که تحت تأثیر رسانه ها و شبکه های اجتماعی رفتارهای واکنشی انجام می دهند و همکاران گروه های اپوزیسیون که به عنوان

^{۱۲} <https://shorturl.at/gSASV>

^{۱۳} <https://shorturl.at/rNQRX>.

^{۱۴} <https://shorturl.at/ckyCI>.

^{۱۵} <https://dolat.ir/detail/۳۹۹۳۸۰>.

^{۱۶} <https://farsi.khamenei.ir/others-dialog?id=۵۳۱۶۱>

^{۱۷} <https://shorturl.at/cjoLO>

^{۱۸} لطفاً برای نمونه هایی از بیانیتهای دیگر به این صفحات مراجعه کنید: <https://t.ly/tIFDj>، <https://shorturl.at/bpzFV>

^{۱۹} برای اطلاعات دقیق در مورد شورای امنیت کشور و نقش قانونی آنها در صدور مجوز استفاده نیروهای انتظامی و نظامی از سلاح برای سرکوب اعتراضات، رجوع کنید به:

<https://justice.iran.org/wp-content/uploads/۲۰۲۰/۰۴/SHOOT-TO-KILL-Preliminary-Findings-of-Justice-for-Irans-Investigation-into-the-November-۲۰۱۹-Protests.pdf>

^{۲۰} <https://shorturl.at/invw۳>

^{۲۱} برای جزئیات بیشتر به اینجا مراجعه کنید: https://t.ly/wl_ZK

نیروهای مزدور عمل می‌کنند.^{۲۲} مقامات جمهوری اسلامی بارها ادعا کرده‌اند که عناصری مسلح به سلاح سرد یا سبک در میان معترضان، نیروهای امنیتی را به قتل رسانده‌اند، ساختمان‌های دولتی را آتش زدند و اموال عمومی را تخریب کردند.^{۲۳} با چنین روایتی، مطالبات واقعی مردم به طور کامل تکذیب شده و اعتراضات، توطئه، و معترضان دشمن خوانده می‌شوند.^{۲۴} با تکیه بر چنین روایتی ست است که برخی از جمله محمدباقر قالیباف، رئیس مجلس جمهوری اسلامی ایران، تا آنجا پیش رفتند که گفتند داعش جدیدی توسط سیا، موساد و گروه‌هایی که از آنها پیروی می‌کنند در حال شکل‌گیری است.^{۲۵}

اولین و فراگیرترین تاثیر طبقه بندی خیزش ۱۴۰۱ به عنوان یک جنگ ترکیبی توسط مقامات، تاکید بر مجوز عقب راندن و مقابله با معترضان به هر روش و وسیله‌ای بود. برای رسیدن به این هدف، هزاران نفر از معترضان و حتی ابران مورد هدف واحدهای مختلف سرکوب قرار گرفتند. در جریان اعتراضات، بیش از ۵۰۰ نفر از جمله ۷۰ کودک با گلوله‌ها و تفنگ‌های جنگی یا ساچمه‌ای و یا با ضربات شدید به سرو سایر اعضای حیاتی بدن‌شان کشته شدند.^{۲۶} هزاران نفر به شدت مجروح شدند، از جمله کسانی که توسط تک تیراندازها یا سلاح‌های دیگر با شلیک مستقیم به چشم، بینایی‌شان را از دست دادند.

در این دوره، حضور پررنگ اعضای جامعه ال‌جی‌بی‌تی+ به ویژه جوانان کوییر، در اعتراضات به شدت قابل رویت بود. مشاهدات و ارتباطات شش‌رنگ با شبکه خود در داخل ایران ثابت می‌کند که افراد این جامعه یکی از فعال‌ترین گروه‌ها بودند، زیرا می‌دانستند که تحت حکومت کنونی هرگز به حقوق و منزلت انسانی خود دست نخواهند یافت. بسیاری نه تنها فعالانه در اعتراضات خیابانی شرکت کرده‌اند، بلکه به طرح مطالبات خود براساس هویت جنسیتی و گرایش جنسی‌شان پرداختند. برخی پرچم رنگین کمان را در خیابان‌ها نمایش دادند یا عکس‌هایی را در حال بوسیدن همجنس خود منتشر کردند. جامعه ال‌جی‌بی‌تی+ شاهد حمایت بی‌سابقه‌ای بود - به عنوان مثال، شعارنویسی‌هایی در محوطه دانشگاه‌ها نقش بست که آنجا را به عنوان یک فضای امن برای افراد کوییر نشان می‌داد. این امر از چشم مسئولان دور نماند. برعکس آنها از این حضور و حمایت از جامعه ال‌جی‌بی‌تی+ برای جا انداختن روایت خود استفاده کردند.

^{۲۲} برای جزئیات بیشتر به اینجا مراجعه کنید: <https://dolat.ir/detail/۳۹۹۳۸۰>
^{۲۳} برای جزئیات بیشتر به اینجا مراجعه کنید: <https://shorturl.at/ovM۸۹>

^{۲۴} <https://t.ly/hEwXF>.

^{۲۵} <https://shorturl.at/cnwHX>

^{۲۶} <https://www.euronews.com/۲۰۲۲/۱۲/۲۰/iran-protests-what-caused-them-who-is-generation-z-will-the-unrest-lead-to-revolution>.

معترضی با پرچم رنگین کمان در خیابان، آبان ۱۴۰۱

از ۲۵ شهریور تا اسفند ۱۴۰۱، در میان هزاران نفری که دستگیر شدند، افرادی متعلق به جامعه ال جی-بی تی+ نیز بودند. مقامات دستگیری بیست هزار نفر را تایید کردند^{۲۷}، اما سازمان‌های حقوق بشر معتقدند که تعداد واقعی بسیار بیشتر است.

شواهد حاکی از دخالت یگان‌های مختلف نیروی انتظامی جمهوری اسلامی (فراجا)، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی (سپاه) و نیروهای بسیج در سرکوب است. ماموران وزارت اطلاعات (واجا) و شعب آنها در آموزش، بهداشت و درمان، دانشگاه‌ها، کارخانجات و ادارات دولتی که به عنوان حراست شناخته می‌شوند^{۲۸} نیز نقش مهمی در سرکوب اعتراضات خیابانی یا هر جای دیگر که اعتراضات جریان داشت، داشت، ایفا کردند.

تحقیقات قبلی شش‌رنگ^{۲۹} در مورد اظهارات مقامات تأیید می‌کند که سخنان حاوی نفرت‌پراکنی و تبلیغات منفی علیه جامعه ال جی بی تی+ در طول خیزش انقلابی تشدید شده است. این تحقیقات

^{۲۷} <https://www.npr.org/2023/02/05/1154584532/iran-acknowledges-it-has-detained-tens-of-thousands-in-recent-protests>.

^{۲۸} وزارت اطلاعات واحدهای حراست را در تمامی موسسات و نهادها و دانشگاهها در سراسر کشور مستقر کرده است تا خطرات امنیتی برای جمهوری اسلامی را ارزیابی کنند. واحدهای حراست عموماً به کنترل کارکنان، مکان‌نات آنان، و آرایه خبر و گزارش به وزارت اطلاعات اشتغال دارند. آنها نقش مهمی در استخدام یا اتمام قراردادهای کاری دارند. برای توضیحات بیشتر بنگرید به: The Intelligence Ministry has set up

<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/irans-coercive-apparatus-capacity-and-desire>.

^{۲۹} <https://rang.org/english/2331/>.

نشان می‌دهد که افزایش سخنان حاوی نفرت‌پراکنی اقدامی ارتجاعی در مقابله با حضور آشکار افراد این جامعه و طرح مطالباتشان در این اعتراضات است.^{۳۰}

سخنرانی‌های رسمی حاوی نفرت‌پراکنی در ایران سابقه طولانی داشته و در طول خیزش ۱۴۰۱ گسترش یافته است. در این اظهارات اغلب افراد جامعه ال‌جی‌بی‌تی+ به عنوان افرادی غیراخلاقی، حیوان صفت و تهدیدی دائمی برای ارزش‌های خانواده اسلامی معرفی می‌شوند. بیان اظهارات نفرت‌پراکنانه در همه سطوح حکومتی از جمله رییس‌جمهور و رهبر جمهوری اسلامی رواج دارد.^{۳۱}

به‌عنوان مثال، در دی ماه ۱۴۰۱، حجت‌الله مسعود علی، مدرس حوزه علمیه گفت: «کم‌شدن و اختیاری شدن پوشش، آزادی روابط دختران و پسران، جا افتادن همجنس‌گرایی و در نهایت فروپاشی خانواده‌ها از اهداف دنباله‌داری است که معاندین در سر دارند.»^{۳۲} وی در همان سخنرانی این «بی‌اخلاقی» را با اهداف اعتراضات در هم آمیخته و گفت: «در این ۱۰۰ روز اغتشاشگران نشان دادند که دقیقا چه چیزی می‌خواهند! حداقل چند شعار اقتصادی می‌دادند تا برخی از مردم جذبشان بشوند. اینها مشخص است که دین را قبول ندارند و فقط مشکل حجاب نیست.»^{۳۳}

در آذر ماه ۱۴۰۱، امام جمعه خرم‌آباد، احمدرضا شاهرخی، با صراحت بیشتری گفت: «اختلاف بر سر بیرون بودن چند تارمو نیست، حد شرعی حجاب وجه و کفین است و رعایت نکردن ولو بیرون بودن چند تارمو باشد حرام است، ولی آن‌هایی که پشت صحنه ماجرا ایستاده‌اند به دنبال آن هستند که ملت‌های مسلمان را به سمت همجنس‌گرایی و ازدواج با حیوانات سوق دهند.»^{۳۳}

مقامات بلندپایه جمهوری اسلامی با سخنان نفرت‌پراکنانه‌ای که اعتراضات و بی‌اخلاقی را به هم مرتبط می‌کند از تعصبات جنسیتی موجود در جامعه برای ایجاد وحشت از تحمیل همجنس‌گرایی به ایران در صورت سقوط جمهوری اسلامی استفاده می‌کنند. با این رویه، آن‌ها اشکال^{۳۴} پذیرفته شده^{۳۵} خود از بیان جنسیتی را به جامعه تحمیل کرده و محیطی خصمانه علیه جامعه کوپیر و شرکت آن‌ها در اعتراضات ایجاد می‌کنند. چنین رویه‌ای نه تنها در میان مقامات امنیتی، قضایی و مسئولین زندان-ها، بلکه تا حدی نیز در میان نیروهای اپوزیسیون تاثیرگذار بوده است.

مورد نیکا شاکرمی نمونه کاملی از این است که چگونه ساختارها و معیارهای اجتماعی موجود برای تعریف گرایش جنسی و هویت جنسیتی می‌توانند افراد کوپیر را حتی در چارچوب خیزش‌های اعتراضی برای حقوق بشر و دموکراسی منزوی کرده و به حاشیه برانند.

نیکا شاکرمی نوجوانی بود که در هنگام مرگش تنها ۱۶ سال داشت. او در تظاهراتی در تهران شرکت کرده بود که هدف نیروهای امنیتی قرار گرفت و کشته شد. تحقیقات تلویزیون سی‌ان‌ان که پس از

^{۳۰} <https://rang.org/english/۳۵۱۱/>

^{۳۱} <https://shorturl.at/kJPWV>.

^{۳۲} <https://shorturl.at/ikrZ۵>.

^{۳۳} همان منبع

مرگ او انجام شد تأیید کرد که نیکا درست قبل از مرگش در تلاش بود تا از چنگ نیروهای امنیتی بگریزد. شواهد ویدئویی و عکسی که موجود است نشان می دهد که او یک تماس تلفنی برقرار کرده و سپس پشت ماشین ها پنهان شده است.^{۳۴}

به گفته شاهدان عینی، نیکا را به زور سوار وانت کرده بودند. پس از ۱۰ روز ناپدید شدگی قهری، به خانواده اش اطلاع دادند تا برای شناسایی جسد او بروند. خانواده او می گویند که بینی نیکا آشکارا شکسته بود و به سرش ضربه وارد شده بود.

مقامات پیکرنیکا را در گوشه ای دورافتاده از یک گورستان، مخفیانه دفن کردند. اجازه برگزاری هیچ گونه مراسم سوگواری به خانواده او داده نشد. اگرچه گواهی فوت نیکا تأیید می کند که علت مرگ او ضربه شدید به سر بوده است، مقامات مصرانه بر اینکه نیکا خود را از یک ساختمان پرت کرده است تأکید دارند.

پس از مرگ او مشخص شد که نیکا در شبکه های اجتماعی فعال بوده و برای دنبال کنندگانش به عنوان یک فرد کوبیر شناخته می شده است و با دختری ۱۶ ساله در آلمان به نام نله رابطه داشته است. در ۲۶ آبان ۱۴۰۱، مجله هفتگی آلمانی تسایت (die Zeit) گزارش مفصلی در مورد رابطه این دو منتشر کرد.^{۳۵} تصاویری از تماس ها و چت های ویدیویی آنها، عکس هایی که رد و بدل می کردند و جزئیات کاملی از آخرین روزهای زندگی نیکا و شرکت او در تظاهرات به تصویر کشیده شده بود.

^{۳۴} <https://edition.cnn.com/2022/10/27/middleeast/iran-nika-shahkarami-investigation-intl-cmd/index.html>.

^{۳۵} https://www.zeit.de/zeit-magazin/leben/2022-11/nika-schakarami-nel-iran-protest-love-english?utm_referrer=https%3A%2F%2Ft.co%2F.

تصویر نیکا در گردن بند نله (عکس از مجله تسایت)

در ۲۷ آبان ۱۴۰۱، شادی امین، مدیر اجرایی شش رنگ، جایزه بین‌المللی مشاهده‌پذیری لزبین‌ها را دریافت کرد. او این جایزه را به جوانان ال‌جی‌بی‌تی+ که در اعتراضات جان خود را از دست دادند، تقدیم کرد و از نیکا شاکرمی به عنوان یکی از این جان باختگان یاد کرد.^{۳۶}

او به دلیل بیان اینکه نیکا عضوی از جامعه ال‌جی‌بی‌تی+ بوده است، بدون توجه به شواهدی که این را ثابت می‌کند، در توییتر و اینستاگرام و برخی رسانه‌های حکومتی به شدت مورد حمله قرار گرفت.^{۳۷} پس از آنکه خاله نیکا، تحت شرایطی مشکوک، بیانیه‌ای متناقض در اینستاگرام منتشر کرد و گفت که نیکا مطمئناً دگرجنس‌گرا بوده است، حملات شدت گرفت و امین به تجاوز و مرگ تهدید شد. آتش شاکرمی -خاله نیکا- همچنین مدعی شد که شادی امین برای تقدیم جایزه به نیکا ده هزار دلار دریافت کرده است، هرچند که روشن بود که این جایزه شامل هیچ وجه پرداختی نبوده است. هزاران نفر دیگر به امین حمله کردند و مدعی بودند که او قهرمان شان را ^{۳۸}آلوده ^{۳۹}کرده و از مرگ او سود مالی برده است. امین از آن زمان تحت حفاظت پلیس آلمان قرار گرفته است.

^{۳۶} <https://rang.org/english/۳۴۱۰>.

^{۳۷} <https://www.washingtonblade.com/۲۰۲۲/۱۱/۳۰/even-in-death-we-fight-to-be-visible>.

در پی این کمپین تخریبی، نه تنها هویت نیکا انکار و فراموش شد، بلکه تمرکز بر اخبارموفقیت دریافت جایزه نیزرنگ باخت. علاوه بر این، این وقایع نمایانگر موفقیت جمهوری اسلامی در ادغام و تلفیق دو مفهوم همجنس‌گرایی و بی‌اخلاقی بود. عموم مردم نمی‌خواستند بپذیرند که یکی از چهره‌های کشته شده در این اعتراضات یک فرد کوییر بوده است.

خیزش ۱۴۰۱ تنها جریان اعتراضی به جمهوری اسلامی نبود اما گسترده‌ترین خیزش در تاریخ طولانی مبارزات مردم ایران بود که در آن زنان، گروه‌های به حاشیه رانده شده همچون جامعه ال‌جی‌بی‌تی+ برای حقوق تضییق شده و شان انسانی‌شان به میدان آمده بودند. در عین حال وقایع این دوران، تبعیض نهادینه شده و سیستماتیک بر اساس درک تحمیلی از جنسیت، توسط ایدئولوژی، قوانین و سیاست‌های جمهوری اسلامی را برجسته کرد.

۲. روش تحقیق

هدف این پژوهش درک جزئیات و میزان و شدت محرومیت از حقوق اولیه انسانی افرادی است که یا خود را به عنوان بخشی از جامعه کوپیر هویت‌یابی کرده و یا فرض شده که عضوی از جامعه ال‌جی‌بی‌تی+ هستند. تمرکز پژوهش پیش رو بر تحلیل دقیق داده‌ها درباره اعتراضات ۱۴۰۱ و پس از آن برای پاسخ دادن به این سوال است که آیا اقدامات انجام گرفته از سوی جمهوری اسلامی را می‌توان به عنوان جنایت اذیت و آزار مبتنی بر جنسیت به عنوان یکی از مصادیق جنایت علیه بشریت طبقه بندی کرد.

جنایت^{۳۸} اذیت و آزار مبتنی بر جنسیت^{۳۹} بر اساس ماده ۷ (ا) (ه) اساسنامه دادگاه بین‌المللی کیفری، یکی از مصادیق جنایت علیه بشریت است. اذیت و آزار مبتنی بر جنسیت علیه افراد به دلیل خصوصیات جنسیتی‌شان و یا به دلیل ساختارهای اجتماعی و معیارهایی که جنسیت را تعریف می‌کند اعمال می‌شود.^{۳۸}

در گزارش پیش رو هر جایی که از اصطلاح جنسیت برای توضیح اسناد و ادله یا تعیین عناصر جرم استفاده شده، منظور تعریفی است که ماده ۷ (۳) این اساسنامه از جنسیت داده است. این تعریف به شرح زیر است: "جنسیت به ویژگی‌های جنسی و برساخت‌های اجتماعی و معیارهایی که برای تعریف مردانگی و زنانگی، از جمله نقش‌ها، رفتارها، فعالیت‌ها و صفات استفاده می‌شود اشاره دارد. جنسیت به عنوان یک برساخت اجتماعی از جامعه‌ای به جامعه دیگر تفاوت دارد و می‌تواند در طول زمان تغییر کند.^{۳۹}

شش‌رنگ برای انجام این تحقیق به ارتباطات خود در داخل کشور متکی بود که بسیاری از آنها در خیزش مردمی ۱۴۰۱ مشارکت فعال داشتند. از همان روزهای نخست اعتراضات، شش‌رنگ گزارش‌هایی مبنی بر ارباب، اذیت و آزار خشونت، دستگیری و شکنجه اعضای جامعه کوپیر دریافت می‌کرد. شش‌رنگ همچنین گزارش‌هایی مبنی بر کشته شدن مخفیانه برخی از معترضان دریافت کرده بود که تعلق آنان به جامعه ال‌جی‌بی‌تی+ ممکن بود دلیلی بر کشته شدنشان باشد. افرادی که پرچم رنگین کمان -پرچم نمادین افراد کوپیر- را در خیابان‌ها نشان می‌دادند یا عکس‌های بوسیدن شریک همجنس خود در ملاء عام را منتشر کرده بودند با آزار و شکنجه و تعقیب مقامات رژیم مواجه شدند.

برای درک جزئیات و شدت نقض حقوق اولیه بشری اعضای جامعه ال‌جی‌بی‌تی+ یا کسانی که به عنوان کوپیر شناسایی می‌شدند، در جریان اعتراضات اخیر و پس از آن، این پژوهش روش تحقیق زیر را به کار برده است:

^{۳۸} <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/۲۰۲۲-۱۲/۲۰۲۲-۱۲-۰۷-Policy-on-the-Crime-of-Gender-Persecution.pdf>.

^{۳۹} همان منبع.

شش‌رنگ برای اولین بار در فروردین ۱۴۰۲ فراخوانی برای گزارش موارد نقض حقوق، خطاب به جامعه ال‌جی‌بی‌تی+ در رسانه‌های اجتماعی خود منتشر کرد و از اعضای این جامعه که خشونت را در اعتراضات ۱۴۰۱ تجربه کرده بودند خواست تا با آنها تماس بگیرند و تجربه خود را بیان کنند. در مجموع در این مرحله ۲۰ نفر با این سازمان تماس گرفتند.

برای به دست آوردن درک عمیق‌تر از شرایط، در تیرماه ۱۴۰۲ شش‌رنگ پرسش‌نامه‌ای را منتشر کرد و در آن از اعضای جامعه ال‌جی‌بی‌تی+ که در اعتراضات شرکت کرده بودند درخواست کرد تا آن را تکمیل کنند که در مجموع ۴۲ نفر پرسش‌نامه را پرکردند.

در بررسی‌های بعدی مشخص شد که هشت مورد از آنها مستقیماً به سرکوب‌های مرتبط به اعتراضات مربوط نبودند و می‌توان آن‌ها را تبعیض و خشونت دانست که افراد کوییر در ایران به صورت روزانه در خانواده و جامعه تجربه می‌کنند.

همچنین در بازه زمانی خرداد تا مرداد ۱۴۰۲، شش‌رنگ مصاحبه‌های عمیق با ۱۰ نفر از شرکت‌کنندگان در اعتراضات ایران از طریق واتس‌آپ انجام داد. تمام مصاحبه‌ها بدون نیاز به ترجمه و به زبان فارسی انجام و پیاده شده‌اند و تنها بخش‌هایی از آنها که در این گزارش استفاده شده به انگلیسی ترجمه شده‌اند. برای پرسش‌نامه‌ها نیز از همین روش استفاده شده است. نقل قول‌های موجود در مصاحبه‌ها و پرسش‌نامه‌ها فقط به منظور اختصار و وضوح بیشتر ویرایش شده‌اند و در محتوای آن‌ها هیچگونه دخل و تصرفی صورت نگرفته است. گفتنی است که شرکت‌کنندگان با رضایت و با آگاهی کامل در این تحقیق مشارکت داشته‌اند.

در مجموع ۷۰ نفر از معترضین جامعه ال‌جی‌بی‌تی+ در این پژوهش شرکت کردند. در این گزارش از هویت، گرایش و ضمایر مورد نظر خود شرکت‌کنندگان استفاده شده است.

برخی از اطلاعات این گزارش نیز از طریق گفتگوهای اختصاصی به صورت حضوری و آنلاین با چندین نفر دیگر از افراد ال‌جی‌بی‌تی+ ساکن داخل و یا خارج از ایران جمع‌آوری شده است. نظرات بیان شده توسط اعضای جامعه در آن گفت‌وگوها به خوبی بیانگر درک بخشی از جامعه است که در دایره ارتباطات شبکه شش‌رنگ هستند. این اطلاعات از آن جهت حائز اهمیت است که بیانگر دیدگاه حداقل بخشی فعال از جامعه در مورد مسائل و مشکلات مربوط به آن‌هاست. همچنین دیدگاه آن‌ها را در مورد جایگاه خود در جامعه، از نگاه مقامات نظام و حتی در میان نیروهای اپوزیسیون نشان می‌دهد.

در هر جایی از پژوهش که از عباراتی چون^{۹۹} "برخی اعضای جامعه ال‌جی‌بی‌تی+ فکرمی‌کنند" یا "اعضای این جامعه معتقدند" استفاده شده است منظور اشاره و ارجاع به گفت‌وگوهای ذکر شده است.

در چارچوب تحقیق گزارش، شش‌رنگ مقالات و مطالب سمعی و بصری مختلف در مورد موضوع مرتبط با حوزه این پژوهش را از نزدیک بررسی کرده است.

اسنادی که توسط عدالت برای ایران، سازمان حقوق بشری همکار شش‌رنگ درباره اعتراضات جمع‌آوری شده بود نیز در اختیار این تحقیق قرار گرفت و در بخش‌های مختلف از آن استفاده شد.

شش‌رنگ همچنین از گزارش‌های خبری منتشر شده توسط منابع موثق و مورد اعتماد نیز در مورد زندانیانی که دسترسی به آنها یا بستگانشان وجود نداشت به عنوان مدرک تکمیلی استفاده کرده‌است.

نهایتاً شش‌رنگ اساسنامه دادگاه بین‌المللی کیفری (اساسنامه رم) و سیاست‌نامه اخیراً منتشر شده این دادگاه درباره "جنایت اذیت و آزار مبتنی بر جنسیت" را به عنوان چارچوب حقوقی و آکادمیک برای بررسی و تحلیل شواهد و ادله جمع‌آوری‌شده برای این پژوهش انتخاب کرده است.^{۴۰} شش‌رنگ این چارچوب نظری را به این دلیل برای پژوهش پیش رو برگزید که هیچ مفهوم دیگری در حقوق بین‌الملل به اندازه جنایت اذیت و آزار مبتنی بر جنسیت نمی‌توانست شدت و وخامت سرکوب اعتراضات ۱۴۰۱ را توضیح دهد.

---

^{۴۰} <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/۲۰۲۲-۱۲/۲۰۲۲-۱۲-۰۷-Policy-on-the-Crime-of-Gender-Persecution.pdf>.

۳. بسترتاریخی و حقوقی

اصل چهارم قانون اساسی جمهوری اسلامی شرع را به عنوان مرجع اولیه قوانین و مقررات تعیین کرده است. این اصل چنان برای بنیان رژیم مهم بوده که در هیچ تجدیدنظری در قانون اساسی قابل تغییر نخواهد بود.^{۴۱} شورای نگهبان که اعضای آن، متشکل از شش فقیه و شش حقوقدان است که فقهای آن توسط شخص رهبر جمهوری اسلامی منصوب می شوند. این نهاد تصمیم در مورد شرعی بودن مصوبات مجلس و بنابراین تبدیل شدن آنها به قانون لازم الاجرا را برعهده دارد.^{۴۲} در طول چهار دهه گذشته، شورای نگهبان این تصمیمات را بر اساس محافظه کارانه ترین تفسیر از شریعت گرفته است که عملاً تبعیض نظام مند بر اساس جنسیت و بیان جنسیتی، از جمله شکنجه و کشتن افرادی که خارج از نقش های جنسیتی سنتی و منطبق با معیارهای اجتماعی تعریف می شوند را پایه گذاری کرده است.

زنان و افراد ال جی بی تی+ دو گروه هستند که حقوق بنیادین انسانی و وجود آنها تحت تأثیر معیارهای جنسیتی قرار می گیرد که از طریق ایدئولوژی، قوانین و سیاست های جمهوری اسلامی به آنان تحمیل شده است. مطابق سیاست نامه دیوان بین المللی کیفری، «معیارهای جنسیتی که ناقضان حقوق بشر بر اعضای گروه ها یا گروه های قربانی تحمیل می کنند موجب محرومیت شدید از حقوق بنیادین آنان می شود. این معیارها برای مثال ممکن است مربوط به نحوه رفتار، نحوه لباس پوشیدن، محل کار، محل زندگی، آنچه اجازه دارند استفاده کنند، شکلی از خانواده که برای خود تعریف می کنند، یا اینکه به سادگی اینکه آیا اجازه حضور با هویت خود را دارند» شود.^{۴۳}

قوانین ایران بر مبنای جنسیت افراد تنظیم شده است. در ایران جنسیت فرد می تواند مسیر زندگی، نحوه پوشش، رشته دانشگاهی، مدرسه، مجازات، جایی که می تواند در اتوبوس بنشیند، و حتی اینکه از کدام در می تواند وارد ساختمان های دولتی شود را تعیین می کند. رویکرد و عملکردها در حوزه های خانواده، آموزش، کار، اشتغال و سیاست همگی بر اساس کلیشه های جنسیتی است. قوانین و سیاست ها برای کنترل و محدود کردن رفتار مردان و زنان طراحی شده اند. دیدگاه آنها بر اساس ایده برتری مردان بر زنان و نقش های کلیشه ای جنسیتی بنا شده است.^{۴۴}

^{۴۱} اصل چهارم: «[قانون اساسی]

کلیه قوانین و مقررات مدنی، جزایی، مالی، اقتصادی، اداری، فرهنگی، نظامی، سیاسی و غیره باید بر اساس موازین اسلامی باشد. این اصل بر تمام اصول قانون اساسی و سایر قوانین و مقررات جاری به طور مطلق و عام است و عقلای شورای نگهبان در این مورد قضاوت می کنند.»

^{۴۲} <https://irandataportal.syr.edu/the-guardian-council>.

۲ شادی صدر، مجموعه قوانین و مقررات پوشش در جمهوری اسلامی (مجموعه قوانین و مقررات پوشش در جمهوری اسلامی ایران) (کتاب نیلی: تهران، ۱۳۸۸)، ص ۱۸۸-۱۹۰-۹۰۵۸

^{۴۳} <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/۲۰۲۲-۱۲/۲۰۲۲-۱۲-۰۷-Policy-on-the-Crime-of-Gender-Persecution.pdf>.

^{۴۴} قانون مجازات اسلامی سن مسئولیت کیفری را برای زنان ۹ سال و برای مردان ۱۵ سال تعیین کرده است. ارزش دیه زن را نصف دیه مرد می داند. ارزش شهادت یک زن در دادگاه را نصف شهادت یک مرد در نظر می گیرد. به مردان حق انحصاری می دهد تا در صورت مشاهده رابطه خارج از ازدواج، زنان خود را به قتل برسانند. مردان را در صورت قتل فرزندان از مجازات های معمول قتل (یعنی قصاص و دیه) معاف می کند. به همین ترتیب، قانون مدنی ایران به مردان حق انحصاری برای ازدواج با دو زن دائم و هر تعداد زن موقت را می دهد. زنان را ملزم به تسلیم شدن در برابر دستورات شوهر و رفع نیازهای جنسی خود می کند. و زنان را از فرصت برخورداری برابر مردان از حقوق ازدواج، طلاق، وراثت برابر، انتخاب آزاد حرفه و شغل، آزادی رفت و آمد، انتقال تابعیت و تابعیت سرپرستی و حضانت فرزندان محروم می کند.

در ماده ۶۳۸ قانون مجازات اسلامی آمده است: «زنانی که بدون حجاب شرعی در معابر و انظار عمومی ظاهر شوند، به حبس از ده روز تا دو ماه و یا از پنجاه هزار تا پانصد هزار ریال جزای نقدی محکوم خواهند شد.» این قانون شامل همه زنان از جمله زنان مسیحی، یهودی، زرتشتی، بهایی و بی‌دین که هیچ یک از نظام‌های اعتقادی آنها حجاب را الزامی نمی‌داند و بدون توجه به اعتقادات مذهبی آنها اعمال می‌شود. بر اساس قوانین فعلی، همه دختران از سن هفت سالگی، زمانی که تحصیلات رسمی خود را آغاز می‌کنند، ملزم به رعایت حجاب کامل هستند. به این ترتیب، یک سیاست عدم تحمل مطلق در قبال زنان لزبین، زنان ترنس یا افراد نان‌باینری است که ممکن است، برای مثال بخواهند موهای خود را کوتاه کنند، حجاب را کنار بگذارند، و یا لباس‌های فاقد جنسیت، پوششی که در جامعه با عنوان پوشش «مردانه»^{۴۵} در نظر گرفته می‌شود را بپوشند.^{۴۵}

همین ماده به قضات این اختیار را می‌دهد که افرادی را که مرتکب فعل «حرام» [ممنوع دینی] یا «خلاف عفت عمومی» در انظار عمومی می‌شوند به ۷۴ ضربه شلاق محکوم کنند.^{۴۶} این ماده برای مجازات کسانی که لباس منتسب به جنس مخالف می‌پوشند یا صرفاً برخلاف هنجارهای اجتماعی تعیین شده در قانون عمل یا رفتار می‌کنند استفاده شده است. مردان همجنس‌گرا، افراد ترنس و افراد نان‌باینری که می‌خواهند هویت و بیان جنسیتی خود را از طریق آرایش، لباس و رفتارهایی که معمولاً «زنانه» در نظر گرفته می‌شوند بروز دهند، با محدودیت‌های مشابهی روبرو هستند.

از آنجایی که قوانین مربوط به جنسیت و اخلاق هرگز توسط بخش زیادی از مردم پذیرفته نشده است، جمهوری اسلامی مجبور به ایجاد سازوکارهای نظارتی مختلف در محیط‌های کاری، آموزشی و سایر فضاهای عمومی بوده است. یکی از نمونه‌های آن پلیس امنیت اخلاقی است که بخشی از نیروی انتظامی ایران (فراجا) است.^{۴۷} گشت‌های ارشاد در سال ۱۳۸۵ تأسیس شد تا جایگزین نمونه قبلی خود، گشت جندالله یا گشت ثارالله شود که در دهه ۶۰ بر رعایت قوانین شریعت در ملاء عام نظارت می‌کرد.^{۴۸}

یک مطالعه تایید می‌کند که بین سال‌های ۱۳۸۲ تا ۱۳۹۲، حداقل سی هزار زن در سراسر ایران با دستگیری مواجه شده‌اند. در سال ۱۳۸۶ یکی از معاونان پلیس تهران اعلام کرد که تنها در پایتخت روزانه به طور متوسط ۱۵۰ زن دستگیر می‌شوند. گزارش‌های رسمی به بیش از ۴۶۰ هزار اخطار علیه زنان و اجبار هفت هزار زن به تعهد به رعایت قوانین حجاب اسلامی اشاره دارد. در همان سال بیش از چهار هزار پرونده نیز به قوه قضائیه ارجاع شده که نشان‌دهنده عواقب حقوقی سختی است که زنان به دلیل مسائل مرتبط با حجاب با آن رو به رو بوده‌اند.

^{۴۵} <https://justiceiran.org/wp-content/uploads/۲۰۱۴/۰۳/Hejab-Report-JFI-English.pdf>.

^{۴۶} همان منبع
^{۴۷} همان منبع
^{۴۸} همان منبع

این موارد دستگیری و بازداشت خودسرانه غالباً با استفاده از زور، و اعمال خشونت کلامی و فیزیکی علیه زنان همراه بوده. دادگاه‌ها حکم به پرداخت جریمه نقدی داده‌اند^{۴۹} و در برخی موارد، زنان نیز در پی محاکمه‌های ناعادلانه مورد مجازات ظالمانه، غیرانسانی و تحقیرآمیز از جمله شلاق قرار گرفته‌اند.

قوانین حجاب اجباری در بطن و اجرای خود نه تنها حقوق انسانی زنان برای آزادی، امنیت شخصی و رهایی از شکنجه و سایر بدرفتاری‌ها را نقض کرده‌است، بلکه بهره‌مندی از حقوق انسانی آنها را بر مبنای برابری با مردان مختل کرده است. این حقوق شامل تحصیل، کار، بالاترین استانداردهای قابل دستیابی سلامت جسمی و روانی، آزادی رفت و آمد در فضاهای عمومی و شرکت در فعالیت‌های تفریحی و ورزش است. نمونه‌هایی از این نقض حقوق عبارتند از اخراج از دانشگاه، محرومیت از خوابگاه‌های دانشجویی، اخراج از کار، و ممنوعیت ورود به فضاهای عمومی مانند پارک‌ها، سینماها، اماکن ورزشی، کوه‌ها، سواحل، جزایر، مناطق آزاد تجاری، فرودگاه‌ها و پایانه‌ها که همه به بهانه^{۴۹} بدحجابی اعمال شده است.

ژینا مهسا امینی اولین و تنها زنی نبود که در بازداشت پلیس اخلاقی جان خود را از دست داد. جامعه ایران حداقل یک مورد دیگر را به خاطر دارد.

زهرا بنی یعقوب پزشک بود. او با نامزدش روی نیمکت پارک نشسته بود که پلیس اخلاقی این زوج را دستگیر کرد. قوه قضائیه ایران این رفتار را نقض عفت عمومی می‌دانست زیرا این دو هنوز ازدواج نکرده بودند. آنها در سلول‌های جداگانه بازداشت شدند و زهرا بنی یعقوب فردای آن روز در بازداشت درگذشت. مقامات ایرانی مدعی شدند که قربانی با حلق آویز کردن خود اقدام به خودکشی کرده‌است. اما وکیل وی این ادعاها را نپذیرفت و درخواست تحقیقات کرد^{۵۰}.

علاوه بر زنان، اقلیت‌های جنسی و جنسیتی گروه دیگری هستند که از تبعیض نهادینه شده و سیستماتیک مبتنی بر جنسیت رنج می‌برند.

قانون مجازات اسلامی ایران روابط همجنس‌خواهانه را با مجازات‌های مختلف از شلاق تا اعدام جرم‌انگاری کرده است (مواد ۲۳۳ تا ۲۴۰). این مجازات‌ها برای کودکان زیر ۱۸ سال نیز اعمال می‌شود زیرا سن مسئولیت کیفری در ایران برای دختران ۹ سال قمری و برای پسران ۱۵ سال قمری است (ماده ۱۴۷).^{۵۱}

بر اساس قانون مجازات اسلامی مصوب سال ۱۳۹۲، مردانی که به آمیزش مقعدی با همجنس (لواط) می‌پردازند، بسته به اینکه شریک جنسی «فاعل» یا «مفعول» باشند، مسلمان یا غیرمسلمان باشند

^{۴۹} همان منبع

^{۵۰} <https://www.rferl.org/a/۱۰۷۹۱۸۲.html>.

^{۵۱} <https://uprdoc.ohchr.org/uprweb/downloadfile.aspx?filename=۶۷۶۲&file=EnglishTranslation>.

و اینکه رفتارشان به صورت توافقی یا غیررضایی توصیف شود، با مجازات‌های متفاوتی روبرو می‌شوند. (ماده ۲۳۴).^{۵۲}

اگر این رفتار رضایت‌بخش تلقی شود، شریک^{۵۱} «مفعول»^{۵۲} در آمیزش جنسی مقعدی با همجنس، ممکن است به اعدام محکوم شود. اما شریک «فاعل» تنها در صورتی محکوم به اعدام می‌شود که متأهل باشد یا مسلمان نباشد و شریک «مفعول» مسلمان باشد. اگر آمیزش غیرتوافقی تلقی شود، شریک «فاعل» به مجازات اعدام محکوم می‌شود، اما شریک «مفعول» از مجازات معاف شده و به عنوان قربانی از او نام برده می‌شود. این چارچوب قانونی خطر ایجاد موقعیتی را به همراه دارد که در آن شریک «مفعول» در آمیزش مقعدی علی‌رغم رضایت، زمانی که مورد اتهام مقامات قضایی قرار می‌گیرند، ممکن است احساس کند ناگزیر است فعالیت جنسی رضایت‌آمیز خود را تجاوز به عنف توصیف کنند تا از مجازات اعدام نجات پیدا کند.^{۵۳}

محکومیت چهارم به «رفتار همجنس‌خواهانه بین مردان، بدون دخول» (تفخیز - مواد ۲۳۶ و ۱۳۶) و «همجنس‌گرایی بین زنان» (مساحقه - مواد ۲۳۸ و ۱۳۶) نیز می‌تواند مجازات اعدام داشته باشد. مجازات این دو عمل برای سه محکومیت اول ۱۰۰ ضربه شلاق است و در صورت تکرار بار چهارم مرتکب محکوم به اعدام می‌شود.

مقامات جمهوری اسلامی به افراد اجازه نمی‌دهند که هویت جنسیتی خود را آزادانه تعریف و بیان کنند. افراد باید قبل از اینکه بتوانند جنسیت خود را از طریق لباس پوشیدن، مدل مو و رفتاری که طبق کلیشه‌ها منتسب به جنس مخالف است ابراز کنند، بایستی گواهی تشخیص «اختلال هویت جنسیتی» را دریافت کنند و تحت روش‌های پزشکی تهاجمی و غیرقابل برگشت، از جمله درمان جایگزینی هورمون و عقیم‌سازی قرار گیرند.

تحقیقات قبلی شش‌رنگ تأیید می‌کند که در ایران، افراد ال‌جی‌بی‌تی+ از این حقوق اساسی انسانی محروم هستند.^{۵۴} آنها به دلیل بیان جنسیتی که ناقض قوانین سخت‌گیرانه پوشش اسلامی است و تصورات کلیشه‌ای از زنانگی و مردانگی، اغلب مورد آزار، تبعیض، دستگیری‌های خودسرانه، بازداشت، شکنجه و سایر بدرفتاری‌ها قرار می‌گیرند.

مقامات جمهوری اسلامی به عنوان بخشی از فهرست نقض حقوق بشر به دلیل گرایش جنسی و هویت جنسیتی، به طور مداوم و با نفرت‌پراکنی افراد را براساس گرایش جنسی آنها تحقیر و کرامت انسانی آنها را پایمال می‌کنند. همجنس‌گرایان به طور مرتب در بیانیه‌های رسمی و رسانه‌های دولتی به عنوان «غیر اخلاقی»، «فاسد»، «حیوان صفت»، «مادون انسان» و «بیمار» توصیف می‌شوند. آنها

^{۵۲} همان منبع.

^{۵۳} همان منبع.

^{۵۴} <https://rang.org/english/wp-content/uploads/2017/02/Diagnosing-Identities-Paralyzing-Bodies.pdf>.

همچنین متهم به تبانی با توطئه‌های دولت‌های غربی و صهیونیسم با هدف تضعیف انقلاب اسلامی یا فساد مسلمانان هستند.

این اظهارات رسمی ارزش‌های زن‌ستیزانه، همجنس‌گراستیزانه و ترنس‌هراسانه را بازتولید می‌کند. آنها نگرش‌ها، باورها و اعمالی را تقویت می‌کنند که خشونت، تبعیض و سایر آسیب‌ها را بر اساس گرایش جنسی، هویت جنسیتی و بیان جنسیتی تداوم می‌بخشد و منجر به حمایت از نفرت‌پراکنی می‌شود. در شرایط ایران، این خطر به ویژه با توجه به اینکه افراد جامعه اجازه دسترسی و آموزش در مورد مطالب علمی و پذیرشی در زمینه‌ی همجنس‌گرایی و حقوق بشر افراد متعلق به گرایش‌های جنسی و هویت‌های جنسیتی متفاوت را ندارند، تشدید می‌شود.

ع. محرومیت افراد ال جی بی تی+ از حقوق پایه ای بشر در خیزش مردمی ۱۴۰۱

زندگی اقلیت‌های جنسی و جنسیتی تحت حکومت جمهوری اسلامی همواره پر از ترس، ارباب، تبعیض و خشونت بوده است. نابرابری نظام‌مند، جرم‌انگاری روابط همجنس‌خواهانه، پوشیدن لباس‌هایی که به‌طور از پیش تعریف شده توسط جنس مخالف پوشیده می‌شوند و همجنس‌گراستیزی و ترنس‌هراسی رسمی آنان را از برخورداری از فهرست بلندبالایی از اساسی‌ترین حقوق بشر خود محروم کرده است.^{۵۵}

در چنین شرایط پر از تبعیض و خشونت علیه افراد ال جی بی تی+، اسنادی که توسط شش‌رنگ جمع‌آوری شده تایید می‌کند که آنها تنها و صرفاً به دلیل عدم تطابق با الگوهای جنسیتی تحمیل شده توسط جمهوری اسلامی خشونت مضاعف در اعتراضات ۱۴۰۱ تجربه کرده‌اند. علاوه بر این، برخی از شرکت‌کنندگان در این تحقیق بیان داشته‌اند که نیروهای امنیتی، افرادی را که به عنوان کویبر هویت‌یابی کرده بودند به‌طور مشخص هدف قرار دادند.^{۵۶} عده زیادی در جامعه ال جی بی تی+ هم به این تحلیل باور دارند.

گرایش جنسی، هویت جنسیتی و بیان جنسیتی واقعی یا منتسب به این افراد (مفروض) بهانه‌ای برای نیروهای امنیتی شده بود تا نه تنها آن‌ها را از حقوق اساسی انسانی خود محروم کنند، بلکه با دستی باز طیف گسترده‌ای از جرایم مبتنی بر جنسیت را علیه آنان انجام دهند.

روایت لنی نمونه برجسته‌ای است که نشان می‌دهد محرومیت و خشونت که افراد جامعه ال جی بی تی+ در جریان اعتراضات اخیر ایران تجربه کردند، امتداد همان تجربه‌ای است که در زندگی روزمره خود با آن مواجه می‌شوند و الگوهای خشونت در هر دو یکسان است.^{۵۷}

لنی یک نوجوان همجنس‌گرای ۱۶ ساله و دانش‌آموز دبیرستانی در اصفهان است. او توصیف می‌کند که توسط همکلاسی‌ها و معلم‌هایش مورد اذیت و آزار و تحقیر قرار گرفته است. لنی واقعه‌ای را توضیح می‌دهد که در آن توسط یک دانش‌آموز بسیجی تحقیر شده و مورد تجاوز قرار گرفته است اما چون مدیر مدرسه نیز او را با عبارات تحقیرآمیز خطاب کرده بود، او به همین دلیل نتوانسته اذیت و آزار را به مدرسه گزارش دهد.^{۵۸}

لنی در اعتراضات ۱۴۰۱ در اصفهان شرکت کرده است. او در یکی از این تجمع‌ها توسط مأموران امنیتی شناسایی و دستگیر شد و با باتوم او را تا جایی کتک زدند که به زمین افتاد. از او پرسیدند که پسر است یا دختر؟ یکی از مأموران با دست زدن به اندام جنسی وی قصد داشت جنسیت وی را مشخص

^{۵۵} <https://rang.org/english/wp-content/uploads/2016/02/Diagnosing-Identities-Paralyzing-Bodies.pdf>.

^{۵۶} مصاحبه شش‌رنگ با ماهان، خرداد ۱۴۰۲ (هویت واقعی او به دلایل امنیتی محفوظ نگه داشته شده است).

^{۵۷} مصاحبه شش‌رنگ با لنی، اردیبهشت ۱۴۰۲ (هویت واقعی او به دلایل امنیتی محفوظ نگه داشته شده است).

^{۵۸} همان منبع

کند. به دلیل مقاومت، مأموری از پشت به او لگد زد که باعث شد سرش به زمین بخورد و بر اثر این ضربه او به مدت چند روز دچار ضعف بینایی شده بود.^{۵۹}

شرکت کنندگان در این پژوهش، مانند بسیاری دیگر، در خیزش مردمی شرکت کردند تا اعتراض خود را به قوانین اسلامی، از جمله قوانین حجاب اجباری که توسط حکومت اجرا می‌شود، نشان دهند. همانطور که مصاحبه‌های این تحقیق نشان می‌دهد، تعداد قابل توجهی از آن‌ها، و به احتمال زیاد تعداد دیگری که در اعتراضات شرکت نکردند، یا ما به آنان دسترسی نداشته‌ایم، به قوانین شرعی که به عنوان پایه و هسته مرکزی و غالب قوانین عمل می‌کند، اعتراض داشتند. به عبارت دیگر، آن‌ها نقش اصلی و بنیادینی را که قانون شریعت در شکل دادن به ساختار جمهوری اسلامی ایفا کرده بود، زیر سوال برده بودند. در نتیجه، سرکوب معترضان، نقض حق آزادی عقیده و مذهب آن‌ها بود. حق‌رهایی از دین (۶۱) توسط اسما جهانگیر گزارشگر ویژه سابق فقید در زمینه آزادی مذهب و عقیده^{۶۰}، دادگاه اروپایی حقوق بشر^{۶۱} و دادستانی دیوان بین‌المللی کیفری^{۶۲} به رسمیت شناخته شده است. کمیته حقوق بشر سازمان ملل نیز تصریح کرده است که آزادی "داشتن یا پذیرش" یک دین یا عقیده مستلزم برخورداری از آزادی "نداشتن یا عدم پذیرش" یک دین یا عقیده است.^{۶۳}

شایان ذکر است که تعدادی از افراد ال‌جی‌بی‌تی+ که قربانی این آزار و اذیت بوده‌اند، کودک محسوب می‌شوند و مقامات جمهوری اسلامی حقوق مندرج در کنوانسیون حقوق کودک را که متعهد به آن هستند نیز زیر پا گذاشته‌اند.

شرکت کنندگان در این تحقیق شاهد بودند که چگونه حق آزادی بیان، حریم خصوصی، و آزادی تجمع‌شان نادیده گرفته شد و از طرفی شکنجه و سایر رفتارهای ظالمانه، غیرانسانی یا تحقیرآمیز در جریان اعتراضات بر آن‌ها تحمیل شد. و در این میان، میزان انطباق یا عدم انطباقشان با معیارهای جنسیتی، برساخت‌های اجتماعی و قوانین کشور نقش تعیین‌کننده‌ای در شدت نقض حقوق‌شان داشته است.

^{۵۹} همان منبع

^{۶۰} مجمع عمومی سازمان ملل متحد، شصتمین جلسه، A/60/399، گزارش موقت گزارشگر ویژه آزادی مذهب و عقیده، بند ۶۷، بند ۴۸: http://www2.ohchr.org/english/issues/religion/docs/A_60_399.pdf

^{۶۱} <https://ilga-europe.org/files/uploads/2022/04/right-freedom-religion-belief-its-intersection-other-rights.pdf>

^{۶۲} <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2022-12/2022-12-07-Policy-on-the-Crime-of-Gender-Persecution.pdf>

^{۶۳} بند ۵ نظریه عمومی شماره ۲۲ (۱۹۹۳) در مورد ماده ۱۸

۴/۱. حق آزادی بیان

ماده ۱۹ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی-سیاسی که ایران عضو آن است آزادی بیان و اطلاعات را که شامل^{۶۴} آزادی جستجو، دریافت و ارسال اطلاعات و افکار از هر گونه، بدون حد و مرز، شفاهی یا کتبی، چاپی یا در شکل هنری یا هر شیوه رسانه ای^{۶۵} را به رسمیت شناخته است. این حق شامل بیان و یا ابراز هر نوع فکر یا عقیده ای تست که قابل تبادل با دیگران باشد، از جمله^{۶۶} گفتمان های سیاسی، تحلیل و تفسیر عقاید خود یا امور عمومی، تبادل نظر، بحث درباره حقوق بشر، روزنامه نگاری، امور هنری و فرهنگی، آموزش و گفتمان‌های مذهبی". مهمتر اینکه این ماده ابراز عقایدی را که ممکن است برای عده‌ای عمیقاً توهین آمیز تلقی شوند را نیز در محدوده آزادی بیان می‌داند و آن‌ها را جز در موارد بسیار استثنایی محدود نمی‌کند.

در جریان خیزش مردمی ۱۴۰۱، افراد ال‌جی‌بی‌تی+ نیز مانند بسیاری دیگر، از حق ابراز آزادانه عقاید خود به اشکال مختلف استفاده کردند و به طور خشونت باری از جمله با اذیت و آزار مبتنی بر جنسیت سرکوب شدند.

مورد ماهان نشان می‌دهد که چگونه مقامات هویت جنسیتی را بدل به یک مساله می‌کنند. او مردی همجنس‌گرا و اهل یک شهر مذهبی است. ماهان در مصاحبه با شش‌رنگ می‌گوید:^{۶۷} روزهای بعد از کشته شدن مهسا امینی بود. خشمگین و عصبانی بودیم و نمی‌توانستیم دست روی دست بگذاریم و هیچ کاری انجام ندهیم. به همراه دو تا از دوستانم تصمیم گرفتیم دیوارنویسی کنیم. در تمام شهر نام مهسا امینی را بر روی دیوارها نوشتیم؛ حتی بر روی دیوار مساجد.^{۶۸ ۶۹}

یک شب، وقتی کارشان تمام شده بود و تقریباً نزدیک خانه بودند، توسط چند مامور لباس شخصی مورد حمله قرار گرفتند. دست‌ها و چشم‌هایشان را بستند و با استفاده از شوکر و گفتن الفاظ تهدیدآمیز آن‌ها را به زور به داخل یک ون منتقل کردند.^{۷۰}

با اینکه به دلیل ابراز نظراتشان از طریق دیوارنویسی دستگیر شده بودند، اما به دلیل ظاهر و رفتارشان، همانطور که چشم بسته و دست بسته بودند از آن‌ها درباره جنسیت‌شان بازجویی کردند:

با این که ظاهر و طرز لباس پوشیدن من عجیب نیست اما می‌شنیدم که ماموران به هم می‌گفتند این‌ها دختر هستند، چرا آورده‌ایدشان این‌جا. منظورشان من بودم و دوست دیگرم که دختر بود. یکی از مامورها به سمت من آمد و پرسید دختری یا پسر؟ من جواب دادم معلوم نیست که پسر؟ همین موضوع باعث شد تا با کلمات توهین‌آمیز خطابم کند. تحقیر می‌کردند و فحش می‌دادند و اگر جواب توهین‌هایشان را می‌دادم، با شوکر ضربه می‌زدند. در میان تحقیر و توهین‌ها حتی می‌گفتند^{۶۹} شلوارشان را در بیاوریم تا ببینیم دخترند

^{۶۴} مصاحبه شش‌رنگ با ماهان، خرداد ۱۴۰۲ (هویت واقعی او به دلایل امنیتی محفوظ نگه داشته شده است).
^{۶۵} همان منبع

یا پسر!... رنگین کمانی بودن در جامعه ایران به اندازه کافی سخت و دردناک است و ما در تمام این سال‌ها در ایران آن قدر اذیت شده، درد کشیده و تحقیر شده‌ایم که کوچک‌ترین حرفی می‌تواند ما را از پا در بیاورد. این اتفاقات فشار غیرقابل تحملی را به ما وارد می‌کنند.^{۶۶}

دستگیری محمد صادقی که ظاهرش از سوی مقامات^{۶۴} غیرمردانه^{۶۵} تلقی می‌شد، نمونه‌ای از این است که چگونه گرایش جنسی و هویت جنسیتی مفروض یا منتسب به یک فرد می‌تواند به عنصری محرک و تشدیدکننده در سرکوب حق آزادی بیان آن‌ها تبدیل شود.

در تاریخ ۲۵ تیرماه ۲۰۲۳، محمد صادقی، بازیگر جوان، در جریان یورش سازمان اطلاعات نیروی انتظامی به آپارتمانش در تهران دستگیر شد. وی پیش از دستگیری، با انتشار ویدئویی در اکانت اینستاگرام خود با اشاره به فیلمی از دستگیری وحشیانه یک زن، از سیاست‌های حکومت در بازگرداندن نیروی گشت ارشاد ده ماه پس از مرگ ژینا مهسا امینی انتقاد کرده بود.^{۶۷}

صادقی در صفحه^{۶۸} اینستاگرام خود عکس‌هایی از خود منتشر می‌کرد که هنجارها و مرزهای جنسیتی را به چالش می‌کشید. او همچنین از افراد کوییر که با پرچم‌های رنگین کمان در خیابان‌ها عکس می‌گرفتند، حمایت کرده بود.

عکس‌های اینستاگرام محمد صادقی منتشر شده توسط خبرگزاری‌های وابسته به سپاه پاسداران پس از بازداشت و در حالی که صفحه او بسته شده بود

^{۶۶} همان منبع
صادقی ۲۱ مرداد با قرار وثیقه آزاد شد. وی در زمان نگارش این مقاله در انتظار محاکمه ۲۶-۴۳-ا-۲۳/۲۰۲۳/hranews: <https://www.hra-news.org/>
خود است

خبرگزاری‌های وابسته به سپاه با تایید خبر دستگیری صادقی او را بازیگری نامیدند که با تغییر چهره و آرایش زنانه و ترویج همجنس‌بازی^{۶۸} جلب توجه می‌کند.^{۶۸}

بنیامین غفاری ۲۰ ساله و اینفلوئنسر کوبیر نیز در دی ماه ۱۴۰۱ دستگیر^{۶۹} و به دلیل انتشار پستی در حمایت از خیزش مردمی بازداشت و به زندان اوین منتقل شد. او بعداً با قرار وثیقه آزاد شد.^{۷۰}

---

^{۶۸} این صفحات را ببینید: <https://shorturl.at/nrEFT> و <https://shorturl.at/qtBV۹>، <https://shorturl.at/iBQT۲>
^{۶۹} <https://1rang.org/۷۳۷۷۷>
^{۷۰} همان منبع

۴/۲. حق حفظ حریم خصوصی و به رسمیت شناختن در برابر قانون

حق حریم خصوصی بر اساس ماده ۱۲ اعلامیه جهانی حقوق بشر و ماده ۱۷ میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی حقوق بشر تضمین شده است، که هر دو بیان می دارند که هیچ کس نباید در معرض دخالت خودسرانه یا غیرقانونی در حریم خصوصی، خانواده، خانه یا مکاتبات خود قرار گیرد.

توقیف تلفن‌های همراه و سایر وسایل الکترونیکی دستگیرشدگان از اقدامات معمول نیروهای امنیتی جمهوری اسلامی است.^{۷۱} معمولاً بازداشت شدگان مجبور می‌شوند رمز دستگاه‌های خود را بدون هیچ دستور قضایی ارائه دهند و هر آنچه در این دستگاه‌ها کشف شود می‌تواند به عنوان مدرک علیه آن‌ها در تعیین محکومیت‌شان مورد استفاده قرار گیرد. کسانی که در اعتراضات دستگیر می‌شوند نیز از این قاعده مستثنی نیستند و مقامات ممکن است تلفن‌های آن‌ها را بررسی کنند و بر اساس آنچه در پیام‌ها، عکس‌ها، حساب‌های رسانه‌های اجتماعی و غیره پیدا می‌کنند، تصمیم بگیرند که آیا آن‌ها را نگه دارند یا آزاد کنند. افراد ال‌جی‌بی‌تی+ در این مورد نیز آسیب پذیرترین گروه هستند؛ چرا که بسیاری از جنبه‌های زندگی خصوصی آنها جرم‌انگاری شده است و هر نشانه‌ای که توسط مقامات در دستگاه‌های آنها کشف شود که ثابت کند آنها روابط همجنس‌خواهانه داشته‌اند به عنوان مدرک جرم تلقی می‌شود.

شرکت‌کنندگان در این تحقیق چنین نقض‌هایی را در حق حریم خصوصی خود تجربه کردند که بعداً به دلیل جرم‌انگاری روابط جنسی آن‌ها منجر به تضییق حقوق انسانی آن‌ها و سنگین‌تر شدن پرونده‌هایشان شد. آن‌ها علاوه بر دستگیری در جریان اعتراضاتی که از سوی مقامات غیرقانونی تلقی می‌شد، ممکن بود به دلیل گرایش جنسی، هویت جنسی یا بیان جنسیتی خود با اتهامات یا مجازات بیشتر و سنگین‌تری روبرو شوند:

تلفنم را گشتند. عکس‌هایم را بهانه می‌کردند که بگویند من بیماری روانی و جنسی دارم یا به قول خودشان، ترنس هستم. اما من یک ترنس نیستم، با تمام احترامی که برای دوستان ترنسم قائل هستم. ولی ذهن بیمار آن‌ها همه چیز را این‌طور می‌بیند. انگار موضوع دستگیری فراموش شده بود. سوال‌ها تنها حول محور گرایش جنسی، سکس و ظاهر و رفتار من بودند. سعی می‌کردند برایم پرونده‌سازی کنند. مدام می‌پرسیدند که تن‌فروشی می‌کنی؟ این پول نقد که در کیف داری را از این راه به دست آورده‌ای؟ و این ماجرا ساعت‌ها ادامه داشت. در نهایت برگه‌هایی را جلویم گذاشتند و مجبورم کردند که امضا کنم. در برگه‌ها نوشته شده بود که تایید می‌کنم یک ترنس هستم و بیماری روانی و جنسی دارم. حتی گفتند خانواده‌ات هم باید این موضوع را تایید و برگه‌ها را امضا کنند، در غیر این صورت نمی‌توانی

^{۷۱} <https://cpi.org/۲۰۲۲/۰۹/iranian-security-forces-step-up-arrests-of-journalists-as-anti-state-protests-spread>.

بروی! تمام شب ما را نگه داشتند. صبح بود که با خانواده‌ام تماس گرفتند که بیایند، تعهد بدهند و مرا ببرند.^{۷۲}

بازجویان، که به گفته پدر ماهان وابسته به سازمان اطلاعات سپاه بودند تمامی پست‌های اینستاگرام حتی عکس‌های شخصی وی را پاک کرده‌اند.^{۷۳}

نوید یک همجنس‌گرای ۲۵ ساله است. روایت او گویای نقض حق حریم خصوصی افراد کویبر در چارچوب اعتراضات است که می‌تواند منجر به خشونت مبتنی بر جنسیت شود.^{۷۴}

نوید توسط نیروهای امنیتی لباس شخصی که به گمان او از سپاه پاسداران بودند مشکوک ارزیابی شد. او را به مسجد دانشگاه بردند، تلفنش را چک کردند و با دیدن چت‌هایش با دوست پسرش متوجه شدند که همجنس‌گراست. سپس مأموران او را مجبور کردند که شماره تلفن آن‌ها را به تلفن خود اضافه کند و خواستار رابطه جنسی با او شدند.^{۷۵} وی سپس به زندان اوین منتقل و پس از گذشت ۱۴ روز با قرار وثیقه آزاد شد. وی متعاقباً به دو سال حبس محکوم شده است.^{۷۶}

دو تن از شرکت‌کنندگان در این تحقیق که به دلیل شرکت در تظاهرات بازداشت شده بودند، بر این باور بودند که تلفن‌های شخصی و منزل و همچنین فعالیت‌هایشان در شبکه‌های اجتماعی و حتی رفت و آمدشان حتی پس از آزادی به شدت توسط نیروهای امنیتی رصد می‌شود.^{۷۷}

---

^{۷۲} مصاحبه شش‌رنگ با ماهان، تیر ۱۴۰۲ (هویت واقعی او به دلایل امنیتی محفوظ نگه داشته شده است).

^{۷۳} همان منبع

^{۷۴} مصاحبه شش‌رنگ با نوید، تیر ۱۴۰۲ (هویت واقعی او به دلایل امنیتی محفوظ نگه داشته شده است).

^{۷۵} همان منبع

^{۷۶} او در زمان مصاحبه همچنان منتظر احضار به زندان برای اجرای حکم بود.

^{۷۷} مصاحبه شش‌رنگ با صبری، تیر ۱۴۰۲ (هویت واقعی او به دلایل امنیتی مخفی شده است)، و مصاحبه با ماهان، خرداد ۱۴۰۲ (هویت واقعی او به دلایل امنیتی محفوظ نگه داشته شده است).

ماده ۲۱ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی، حق آزادی اجتماعات مسالمت‌آمیز برای همه را به رسمیت می‌شناسد و بیان می‌دارد که هیچ مرزی برای محدود کردن این حق نمی‌توان اعمال کرد مگر به موجب موازینی که در یک جامعه دموکراتیک، مربوط به منافع ملی، نظم عمومی، یا حفاظت از سلامت یا اخلاق عمومی و یا حمایت از حقوق و آزادی‌های دیگران باشد.

اصل ۲۷ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، حق آزادی تجمعات را به رسمیت می‌شناسد اما آن را منوط به شرایط مبهم و قابل تفسیر می‌کند. بر اساس این ماده، اجتماعات و راهپیمایی‌ها تنها به شرط عدم حمل سلاح و عدم مغایرت با اسلام مجاز است. طبق قانون برای برگزاری هرگونه تجمعی باید از نهادی به نام «کمیته ماده ۱۰ قانون احزاب و گروه‌های سیاسی»^{۷۸} متشکل از نمایندگان قوه قضاییه، مجلس، وزارت کشور و احزاب سیاسی مجوز اخذ شود. تنها احزاب سیاسی، انجمن‌ها و سازمان‌های غیردولتی که قبلاً تحت قوانین سخت‌گیرانه دولتی ثبت شده‌اند و دارای پروانه فعالیت هستند می‌توانند درخواست مجوز برای تظاهرات و تجمعات کنند. هر تجمعی بدون چنین مجوزی «غیرقانونی» تلقی می‌شود و می‌تواند سرکوب شود. در عمل مجوزها فقط به مجامع و افرادی اعطا می‌شود که توسط دولت سازماندهی شده‌اند، یا در مواردی که هدف تجمع حمایت از ایدئولوژی‌ها و سیاست‌های مورد تایید حکومت است. همه تجمعات دیگر به طور کلی^{۷۹} «غیرقانونی» تلقی می‌شوند.

شرکت‌کنندگان در این پژوهش شاهد سرکوب وحشیانه اعتراضات در شهرهای مختلف و زیرپا گذاشته شدن حق معترضان برای برپایی تجمعات بوده‌اند. همه کسانی که در اعتراضات شرکت کردند یا عابر بوده و صرفاً ناظر بودند، خشونت نیروهای امنیتی را به طرق مختلف تجربه کرده‌اند. به عنوان مثال، اشکان، پسر ۱۹ ساله همجنسگرا، توسط یک مامور به شدت با باتوم مورد ضرب و شتم قرار گرفت که منجر به کبودی شدید در پشت او شد. وی همچنین پس از ضرب و شتم برای چند روز قدرت راه رفتن را از دست داده بود. این اتفاق وقتی افتاد که او در حال عبور از کنار یک تجمع در شهر اصفهان بود.^{۸۰}

علی، جوان همجنسگرایی که در اعتراضات ۲۲ شهریور در میدان گرگان پارس در شهر گرگان شرکت کرده بود توسط ماموران لباس شخصی که نقاب مشکی و لباس‌های تیره و باتوم در دست داشتند مورد آزار جنسی قرار گرفت:^{۸۱} یک پسر ۱۴-۱۵ ساله در میدان زیر دست این افراد در حال شکنجه بود. جوری که یکی روش افتاده بود و آرنجش تو کمر او پسر بود... من به خاطر اون صحنه‌ی دردناک اعتراض کردم

^{۷۸} این قانون جایگزین قانون مشابهی شد که در سال ۱۳۶۰ تصویب شده بود، اما مقررات اجتماعات در قانون جدید تغییری نکرده و از سال ۱۳۶۰ به قوت خود باقی مانده است.

^{۷۹} شش‌رنگ هنگام استفاده از عبارت "غیرقانونی" برای تجمعات بدون مجوز برای نشان دادن ماهیت خودسرانه اعطای مجوز به مجامع در ایران از گیومه استفاده کرده است. همانطور که در متن توضیح داده شد، قوانین ایران به طور کامل حق آزادی تجمع را نقض می‌کند. چنین به رسمیت شناختن محدود و مشروط از حق، که با قوانین و استانداردهای بین‌المللی حقوق بشر در تضاد است، موجب تحمیل محدودیت‌های خودسرانه و ناروا بر حق آزادی تجمع می‌شود.

^{۸۰} مصاحبه شش‌رنگ با اشکان، تیر ۱۴۰۲ (هویت واقعی او به دلایل امنیتی محفوظ نگه داشته شده است).

و اون فرد شروع کرد به فحاشی جنسی و همکارش حمله کرد در لحظه و تهدید جنسی کرد و انگشت خودشو پشتم فرو کرد و گفت این که چیزی نیست نری خونه دو تا شیشه نوشابه شیاف می کنم برات... من هم فرار کردم.^{۸۱}

افراد ترنس و نان باینری به دلیل تفاوتشان با هنجارهای اجتماعی برگرفته از سنت، شریعت یا تحمیلی از جانب حکومت، بیشتر در میان اعتراضات خیابانی هدف حمله و قربانی توحش عنان-گسیخته قرار گرفته اند.

صبری که زن ترنس است در مصاحبه با شش رنگ گفته است^{۸۲}: «من برای بیان اعتراضم و آزادی بیان و اندیشه و نه حتی حقوق ال جی بی تی کیو+ که با اون فاصله زیادی داریم به خیابون ولیعصر [تهران]^{۸۳} رفتم. من یه ترنس که ۴ سال به خاطر مشکلات از خونه پامو بیرون نگذاشته بودم و آمادگی جسمانی زیادی نداشتم ولی با کارهایی که اینا کردن دیگه نتونستم کاری نکنم و در مقابلشون سکوت کنم.^{۸۴}»

بیش از هفت مامور امنیتی به او حمله و دستگیرش کردند:

از پشت بهم یورش بردن و بهم حمله کردن منم خوردم زمین و دستگیر شدم. من رو کشان کشان و با کتک تا اون سر خیابون بردند. کتک های زیادی زدند به محض اینکه فهمیدند ترنس و موهام برای این بلنده. حرف های تحقیرآمیز زیادی کزدند توهین های زیادی به مادرم کردند و موهامو با فندک سوزوندند. حتی لمس جنسی هم انجام دادند و بعد از اون ما رو بردند توی ون و بعد بردند توی یک کلانتری، جایی. چشما بسته بود و خبر نداشتم کجا می ریم. با چشم و دست بسته هم مدام ما رو با لگد هدایت می کردند. آخر هم نمی دونستند منو ببرن کدوم بازداشتگاه، زنونه یا مردونه تا اینکه مطمئن شدن من تو شناسنامه هنوز مرد هستم.^{۸۵}

لنی هم که در میانه اعتراضات توسط ماموران امنیتی مورد خشونت جنسی قرار گرفته است. او در اعتراضی در اصفهان در دی ماه شرکت کرده بود که نیروهای لباس شخصی به خاطر تن صدایش متوجه او شدند و به سراغش آمدند. او در ادامه در مورد رفتار ماموران می گوید، یکی از ماموران گفت: «این از این فاحشه دو جنسه هاست دختره به احتمال زیاد». و همانگونه که شرح دادیم، ماموران سعی کردند با دست زدن به اندام جنسی او جنسیت اش را تشخیص دهند و وقتی مقاومت کرد از پشت به سرش زدند که باعث شد تا چند روز دچار ضعف بینایی شود.^{۸۶}

^{۸۱} مصاحبه شش رنگ با نوید، تیر ۱۴۰۲ (هویت واقعی او به دلایل امنیتی محفوظ نگه داشته شده است).

^{۸۲} تاریخ دقیق به دلایل امنیتی نزد شش رنگ محفوظ مانده است.

^{۸۳} این نام یک خیابان در مرکز شهر تهران است.

^{۸۴} مصاحبه شش رنگ با صبری، مرداد ۱۴۰۲ (هویت واقعی او به دلایل امنیتی محفوظ نگه داشته شده است).

^{۸۵} همان منبع

^{۸۶} شش رنگ مصاحبه با لنی، فروردین ۱۴۰۲ (هویت واقعی او به دلایل امنیتی محفوظ نگه داشته شده است).

کامران، یک همجنسگرای مرد در پی اعتراضی در شهری در جنوب ایران بازداشت شد. لحظه‌ای که نیروهای امنیتی متوجه گوسواره‌های او شدند، شروع به ضرب و شتم او کردند و چندین ضربه به سر و پشت گردنش زدند در حالی که او را با الفاظ رکیکی چون بچه‌باز خطاب می‌کردند. او در مصاحبه با شش‌رنگ گفت که ماموران مدام به ما می‌گفتند: «شما چهارتا بچه بی‌ارزش می‌خواهید با استوری و شعار حکومت عوض کنید؟!»^{۸۷}

استفاده از حق آزادی تجمع نه تنها منجر به دستگیری و بازداشت، بلکه به محرومیت از حقوق اولیه مانند حق تحصیل و کار شده است. داستان سیلا تنها یک نمونه این چنینی است که تجربیات افراد ال‌جی‌بی‌تی+ را در اعتراضات نشان می‌دهد.

سیلا ۲۱ ساله، نان‌بایتری و دانشجوی دانشگاه شهری در مرکز ایران بود. وقتی تجمعات در دانشگاه-شان بالا گرفت، به آنها پیوست. آنها با عدم حضور در کلاس و عدم رعایت حجاب اجباری اعتراض خود را نشان دادند. حراست دانشگاه آنها را به کمیته انضباطی دانشگاه فرستاد و به مدت چهار هفته تعلیق شدند. کمیته انضباطی تعهدنامه‌ای از آنها گرفت که در صورت تکرار تخلف، اخراج خواهند شد. با این همه پس از آن نیز ارباب و اذیت و آزار ادامه داشت:^{۸۸} «رییس حراست دانشکده یک بار به خاطر پوشش‌م و موهای کوتاه‌م بهم گفت: «شکل یه مرد خودتو درست کردی ولی نمی‌تونی خودتو مرد جلوه بدی، بیندر پوشیدی سینه‌هاتو مخفی کنی و اون چیزی که لای پاته به مرد نشون ندی، آخرش باید با یه مرد باشی و زیرش جون بدی.»^{۹۰}

همجنس‌گرا و ترنس ستیزی پیرامون افراد کوییر نیز باید به عنوان مانعی در مقابل آنها برای استفاده از حق آزادی تجمع در نظر گرفته شود، حتی در موارد نادری که اعتراضات توسط نیروهای امنیتی سرکوب نمی‌شود.

به عنوان مثال، آذر میتاش، یک فرد ترنس نان‌بایتری ۳۲ ساله در کنار دوستی که او نیز ترنس بود،^{۸۹} در اعتراضی در شهر ساری شرکت کرد. آنها شعار «زن، زندگی، آزادی» سر می‌دادند که توسط یک پیرمرد مغازه‌دار مورد توهین لفظی قرار گرفتند و وقتی آذر میتاش پاسخ داد، فرد فحاش سعی کرد به آنها حمله فیزیکی کند. در حالی که سایر مغازه‌داران در تلاش برای پایان دادن به درگیری بودند، برخی از عوامل شهرداری که در حال عبور بودند وارد عمل شدند و آنها را تهدید کردند که اگر فوراً آن‌جا را ترک نکنند با نیروی انتظامی تماس خواهند گرفت و آنها را به خاطر نحوه لباس پوشیدن و ظاهرشان بازداشت خواهند کرد.^{۹۰}

^{۸۷} مصاحبه شش‌رنگ با کامران، خرداد ۱۴۰۲ (هویت واقعی او به دلایل امنیتی محفوظ نگه داشته شده است).

^{۸۸} مصاحبه شش‌رنگ با سیلا، مرداد ۱۴۰۲ (هویت واقعی او به دلایل امنیتی محفوظ نگه داشته شده است).

^{۸۹} نام و شهر و جزئیات دیگر به دلایل نزد شش‌رنگ محفوظ مانده است.

^{۹۰} مصاحبه شش‌رنگ با آذر میتاش، مرداد ۱۴۰۲ (هویت واقعی او به دلایل امنیتی محفوظ نگه داشته شده است).

ع/ع. حق‌رهایی از آزار و شکنجه رفتارهای ظالمانه، تحقیرآمیز و غیرانسانی

ماده ۷ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی بیان می‌دارد که هیچ‌کس نباید مورد شکنجه یا رفتار یا مجازات ظالمانه، غیرانسانی یا تحقیرآمیز قرار گیرد.

بر اساس آمارهای رسمی، بیش از ۲۰ هزار نفر در جریان اعتراضات یا در ارتباط با آن دستگیر شدند^{۹۱} که در میان آنها افراد ال‌جی‌بی‌تی+ حضور داشتند که برخی از آنها شرکت‌کنندگان در این تحقیق بوده‌اند. سازمان‌های حقوق بشری شرایط دهشت‌بار بازداشتگاه‌ها و مهم‌تر از آن رایج بودن اعمال شکنجه و سایر مجازات‌های ظالمانه، غیرانسانی یا تحقیرآمیز علیه زندانیان را گزارش کرده‌اند.^{۹۲}

همه شرکت‌کنندگان در این تحقیق که در حین استفاده از حق خود برای آزادی بیان یا آزادی تجمع دستگیر شده‌اند، شکنجه و بدرفتاری را تجربه کردند که اغلب با خشونت مبتنی بر جنسیت و سوء استفاده جنسی تشدید شده است. این موارد شامل استفاده از کلمات تحقیرآمیز و توهین‌آمیز با اشاره به جنسیت و گرایش جنسی، تهدید به تجاوز، شکنجه فیزیکی، آزار جنسی و فیزیکی و تجاوز بوده است.

کامران، مرد همجنس‌گرایی که در اعتراضات آبان ماه در شهری در جنوب ایران دستگیر شد، شرایط بازداشت را اینگونه شرح می‌دهد:

زمانی که تو بازداشتگاه بودیم نزدیک به ۲۴ ساعت هیچ غذایی بهمون ندادند. آنقدر ترسونده بودنمون که حتی آب هم جرات نمی‌کردیم بخواهیم. تا صبح با لگد می‌زدند به در فلزی و ما ۲۴ تا آدم تو یه بازداشتگاه کوچیک بودیم که حتی نمی‌تونستیم پامون رو دراز کنیم و مدام ازمون می‌خواستن که سر پا و ایسیم. بعد از اینکه با کلی بدبختی ما رو از شهرمون منتقل کردن به زندان مرکز استان که نزدیک ۳ ساعت راه بود (۳۰۰ کیلومتر) تو یه ون با جداره‌های فلزی بدون هیچ پنجره‌ای در گرمای جنوب حتی یه هواکش باز نکردند. با دستبندای پلاستیکی دستمون رو بسته بودند و بهمون فحش می‌دادند. ان قدر هم جا کوچیک بود که کاملاً عامدانه از روی دست اندازا بدرد می‌شد که ما تعادل‌مون رو از دست بدیم. (می‌تونم بگم تا دو روز اول که ما تو زندان بودیم ران پای من ان قدر آسیب دیده بود حس نداشت).^{۹۳}

دانا، زن ۴۱ ساله ترنس که شباهنگام به همراه حدود ۵۰ معترض دیگر در شهر کرج دستگیر شده بود، گفت که با وی رفتار متفاوتی از سوی نگهبانان و سایر نیروهای امنیتی در بازداشتگاه صورت گرفته

^{۹۱} <https://www.npr.org/2022/02/05/1154584532/iran-acknowledges-it-has-detained-tens-of-thousands-in-recent-protests>

^{۹۲} <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2022/02/iran-child-detainees-subjected-to-flogging-electric-shocks-and-sexual-violence-in-brutal-protest-crackdown>.

^{۹۳} مصاحبه شش‌رنگ با کامران، خرداد ۱۴۰۲ (هویت واقعی او به دلایل امنیتی محفوظ نگه داشته شده است).

است. در حالی که همه به شدت مورد ضرب و شتم قرار می گرفتند، از واژه‌های مبتذلی چون^{۹۴} بچه کونی^{۹۵} که به گرایش جنسی او اشاره می کرد نیز برای آزار او استفاده می شد.^{۹۴}

ماهان، مرد همجنس گرایی که به دلیل دیوارنویسی^{۹۶} زن، زندگی، آزادی^{۹۷} دستگیر شد، با چشم بند به چندین مکان، و پس از آن به بازداشتگاه منتقل شد، جایی که او را به طور مکرر ساعت‌ها مورد بازجویی قرار دادند. او می گوید که به محض اینکه بازجوها به دلیل ظاهرش از گرایش جنسی او مطلع شدند، دلیل دستگیری او را کاملاً فراموش کردند.^{۹۵} او به دلیل هویتش برای بازجویی در بازداشتگاه نگاه داشته شد:

مدام می پرسیدند که تن فروشی می کنی؟ این پول نقد که در کیف داری را از این راه به دست آورده ای؟ و این ماجرا ساعت‌ها ادامه داشت. در نهایت برگه‌هایی را جلویم گذاشتند و مجبورم کردند که امضا کنم. در برگه‌ها نوشته شده بود که تایید می کنم یک ترنس هستم و بیماری روانی و جنسی دارم.^{۹۶}

او اعتقاد دارد که بازجویان هویت افراد ال جی بی تی آی کیو+ را مورد هدف قرار می دادند:^{۹۴} مدام تهدید می کردند که اگر به زندان بروی، با ظاهر و شرایطی که داری، مورد تجاوز قرار می گیری. منت می گذاشتند که گیر آدم‌های خوبی افتاده‌ای که سالم مانده‌ای، وگرنه تا الان به تو تجاوز کرده بودند. انگار خودشان با صراحت اعتراف می کردند که این کارها را با بازداشت شدگان و معترضان انجام می دهند.^{۹۷}

صبری، زن ترنسی که در جریان تظاهرات در تهران دستگیر شد نیز همین تجربه را از توهین جنسی و تهدید به تجاوز داشته است. او تحت فشار و تهدید مرگ قرار گرفت تا به دروغ جلوی دوربین بازجویان اعتراف کند که سطل زباله را آتش زده است.^{۹۸} از او پرسیده شد که با چه کسی همکاری کرده است، کجا روی دیوار شعارنویسی کرده است و غیره. او و چند نفر دیگر از پاسخ دادن خودداری کردند. در نتیجه آنها را از بازداشتگاهی نامعلوم به محل دیگری که آن را زندان می نامیدند، منتقل کردند. پس از چند ساعت، پس از اینکه رئیس زندان متوجه ترنس بودن او شد، او را به یکی از میدانهای تهران بردند و آزاد کردند: «نمی دانم برای من دلش سوخته بود یا نمی خواست یه ال جی بی تی آی کیو+ توی زندانش باشد.^{۹۹}»

عرفان، یک مرد ۳۵ ساله همجنسگرا، بارها در بازداشت مورد تجاوز قرار گرفت. وی پس از شناسایی به همراه دو دوست دیگرش که آنها هم از اعضای جامعه ال جی بی تی+ بودند، به دلیل مشارکت در یک

^{۹۴} مصاحبه شش‌رنگ با دانا، تیر ۱۴۰۲ (هویت واقعی او به دلایل امنیتی محفوظ نگه داشته شده است).

^{۹۵} مصاحبه شش‌رنگ با ماهان، تیر ۱۴۰۲ (هویت واقعی او به دلایل امنیتی محفوظ نگه داشته شده است).

^{۹۶} همان منبع

^{۹۷} همان منبع

^{۹۸} استنشاق دود راهی برای کاهش تاثیر گاز اشک آور است. بنابراین معترضان سطل‌های زباله را به آتش می کشیدند. همچنین برای جلوگیری از رسیدن

نیروهای امنیتی به معترضان استفاده می شد.

^{۹۹} مصاحبه شش‌رنگ با صبری، تیر ۱۴۰۲ (هویت واقعی او به دلایل امنیتی محفوظ نگه داشته شده است).

گروه تلگرامی که برای سازماندهی اعتراضات خیابانی در شهرشان استفاده می‌شد، توسط مقامات دستگیر شد. ادمین گروه تلگرام دستگیر شد و اطلاعات اعضای گروه از جمله عرفان و دو دوست دیگرش به دست سپاه رسید. از جست و جوی تلفن او نیز متوجه شدند که وی فیلم‌های اعتراضی را برای وحید آنلاین، کانال تلگرام و حساب توئیتری که یکی از منابع اصلی اخبار اعتراضات بود، ارسال کرده است.^{۱۰۰}

پس از ۷ روز بازجویی، آنها از بازداشتگاه سپاه که تنها با یک زندانی در سلول نگهداری می‌شدند، به بند زندان عمومی شهر که مجرمانی با اتهامات سنگین در آن نگهداری می‌شدند، منتقل شدند. او و دوستانش به مدت ۲۰ روز قبل از آزادی دو تا سه بار در روز توسط سایر زندانیان مورد خشونت جنسی یا تجاوز جنسی قرار می‌گرفتند. او معتقد است که اگرچه کسانی که او را شناسایی و دستگیر کردند هرگز چیزی در مورد گرایش جنسی او ذکر نکردند، اما از آن اطلاع داشتند و نگهبانان از آن برای تحقیر و آزار او استفاده می‌کردند.^{۱۰۱}

به عنوان مثال، هر بار که پس از بازجویی به سلول بازگردانده می‌شد، او را بازرسی می‌کردند و سینه و اندام جنسی او را لمس می‌کردند - روندی غیرعادی برای یک زندانی که از اتاق بازجویی در همان ساختمان در حالی که چشم بسته بود باز می‌گشت.^{۱۰۲} او همچنین گفت که این واقعیت که او و دوستش را در آن بند خاص قرار دادند به این معنی است که از گرایش جنسی آنها اطلاع داشتند و می‌خواستند آنها را به خاطر آن تنبیه کنند. نگهبان می‌گفت جایی می‌فرستمت که خوراک شماس است.^{۱۰۳}

تأثیر سوء استفاده جنسی و آزار روانی جنسیتی بر روی افراد ال‌جی‌بی‌تی+ پس از آزادی ویرانگر است. عرفان نزدیک بود دو بار خودکشی کند.^{۱۰۴} او می‌گوید: «من بعد از اینکه آزاد شدم دوبار تا مرحله خودکشی رفتم نمی‌دونم چرا ولی افکار شدید خودکشی داشتم در حدی که ترس داشتم نمی‌تونستم بخوابم. یکی از دوستانم که پزشک بود اصرار کرد که از من تست اعتیاد گرفته بشه. متافتامین و آمفتامین و یک مقداری مورفین در خون من مثبت بود. دوستم گفت این افکار خودکشی و این حال خرابی که دارم به خاطر این بوده^{۹۹} او می‌گوید که احتمالاً این مواد را در چای یا غذایی که به آنها در بازداشتگاه می‌دادند و مجبور به خوردنشان بودیم می‌ریخته اند: «ما متوجه نشدیم چه توی غذا بوده چه توی چای بوده اما من علائم خماری داشتم، راحت بهتون بگم خمار بودم.»^{۱۰۵}

^{۱۰۰} مصاحبه شش‌رنگ با عرفان، مرداد ۱۴۰۲ (هویت واقعی او به دلایل امنیتی محفوظ نگه داشته شده است).

^{۱۰۱} همان منبع

^{۱۰۲} پس از اولین بازجویی، عرفان را در حالی که چشمانش بسته بود نزد پزشک در بازداشتگاه بردند تا تحت معاینه عمومی قرار گیرد: «به یاد دارم آدمی که دست منوی گرفت می‌برد پیش پزشک توی راهرو برگشت به من گفت خیلی زیادی لطیف نیستی؟ من هیچی نگفتم زمانی که من رو برد پیش پزشک گفت آره آقای دکتر این یکی دیگه خیلی لطیفه مراقب این یکی باشید که پزشک معاینه سطحی کرد دوباره من رو داشت می‌برد سلول تحویل بده برگشت گفت خدایی زیاد لطیف نیستی؟ من برگشتم گفتم خدایی تو زیادی بی‌شرف نیستی؟»

^{۱۰۳} همان منبع

^{۱۰۴} همان منبع

^{۱۰۵} همان منبع

ماهان هم با بیان اینکه چند روز بعد از آزادی مدام توهین‌ها و تحقیرها در سرش می‌چرخیده، به شش‌رنگ گفت: «با خودم فکر می‌کردم که نکند این‌ها راست می‌گویند؟! نکند ما انسان‌های بیماری هستیم؟! نکند لایق چیزهایی هستیم که به ما می‌گویند؟! مدام صدای‌شان در گوشم است.»^{۱۰۶}

او در این مرحله از مصاحبه بسیار مضطرب می‌شد. وی با بیان اینکه از آن روز به بعد احساس می‌کند دیگر آن آدم قبلی نیست، می‌گوید: «روزها و روزها صدای‌شان در گوشم می‌پیچید؛ توهین‌ها و خنده‌های بلندشان. ضربه‌ای که ممکن است یک فرد در طی چند سال به روح و روان خود احساس کند را در چند ساعت به من وارد کردند؛ کلماتی که قادر به بازگو کردن نیستم و توهین‌هایی که انگار در مغزت می‌نشیند و تو را با خودت هم بیگانه می‌کنند. احساس می‌کنم اتفاقی که برای ما بچه‌های ال‌جی‌بی‌تی‌کیو می‌افتد، تنها بازداشت و بازجویی به دلیل جرمی که به گفته آن‌ها مرتکب شده‌ایم، نیست.»^{۱۰۷}

کامران هم از عواقب روحی و روانی تجربه‌ای که در دوران بازداشت داشته رنج می‌برد:^{۱۰۸} بعد از اینکه با عفو خامنه‌ای آزاد شدم مدام به فکر خودکشی بودم. مشاوره رفتم و مدتی است که تحت درمانم. فلوکسیتین، پروپرانول و الانزاپین مصرف می‌کنم.^{۱۰۹}

اگرچه آنها به قید وثیقه یا به دستور رهبر جمهوری اسلامی^{۱۰۹} یا ترکیبی از هر دو آزاد شده‌اند، اما فعالیت‌های آنها همچنان رصد می‌شود و اذیت و آزار و ارباب به هر طریقی همچنان ادامه دارد. آنها دائماً در رنج و اضطراب هستند.

۴/۵. حق حیات

ماده ۶ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی - سیاسی حق حیات را به رسمیت شناخته است. حق حیات حقی است که در بالاترین مرتبه حقوق بشر قرار دارد و معلق ساختن آن در هیچ شرایطی، حتی در شرایط منازعات مسلحانه یا شرایط اضطراری دیگر مجاز دانسته نمی‌شود.

^{۱۰۶} مصاحبه شش‌رنگ با ماهان، خرداد ۱۴۰۲ (هویت واقعی او به دلایل امنیتی محفوظ نگه داشته شده است).

^{۱۰۷} همان منبع

^{۱۰۸} مصاحبه شش‌رنگ با کامران، خرداد ۱۴۰۲ (هویت واقعی او به دلایل امنیتی محفوظ نگه داشته شده است).

^{۱۰۹} <https://www.nytimes.com/2023/02/05/world/middleeast/iran-amnesty-protests.html>.

سازمان‌های حقوق بشر بیش از ۵۰۰ مورد قتل را در نتیجه سرکوب خیزش مردمی ۱۴۰۱ ثبت کرده‌اند.^{۱۱۰} آنها معتقدند که تعداد واقعی بسیار بیشتر است زیرا برخی از خانواده‌ها در مورد کشته شدن عزیزانشان به دلیل ارباب و ترس از انتقام حکومت سکوت می‌کنند.^{۱۱۱} تعداد کسانی که توسط نیروهای امنیتی به شدت مجروح شده‌اند تأیید نشده است، اما تخمین زده می‌شود که هزاران نفر باشند.

روش‌هایی که نیروهای امنیتی برای متفرق کردن و سرکوب تجمعات به کار گرفته بودند و منجر به مرگ یا جراحت شده، شامل استفاده از مهمات جنگی، تفنگ ساچمه‌ای، باتوم، یا دیگر راه‌های ایجاد جراحت به سر یا اندام‌های حیاتی بوده است.^{۱۱۲}

برخی از شرکت‌کنندگان در این تحقیق در جریان اعتراضات مسالمت‌آمیز با نقض حق حیات خود مواجه شدند. به عنوان مثال، اشکان، یک دانشجوی ۱۹ ساله همجنسگرا در اعتراضات مورد خشونت شدید قرار گرفت. او می‌گوید که از حمله نیروهای پلیس که به ویژه به سمت او شلیک می‌کرد، با خوش شانسی جان سالم به در برده است. در نتیجه این اتفاق، اشکان دچار شوک عصبی، و به مدت پنج روز در بیمارستان بستری شد.^{۱۱۳}

شواهدی را که شش‌رنگ از برخی از اعضای جامعه کوپیر جمع‌آوری کرده است نشان می‌دهد که برخی از برجسته‌ترین جانب‌اختگان اعتراضات، متعلق به جامعه کوپیر بوده‌اند. آنها این تعلق را به استناد پست‌های شبکه‌های اجتماعی جانب‌اختگان، بیان جنسیتی متفاوت، صحبت‌های پارت‌نرهايشان (مانند نیکا شاکرمی)، عکس‌ها و ویدیوهای همجنس‌خواهانه با دوستان همجنس‌شان (مانند مهرشاد شهیدی)، یا پرچم‌های رنگین‌کمان و سایر نشانه‌ها (از جمله در وبلاگ‌هایشان) مانند سارینا اسماعیل‌زاده) ابراز کرده‌اند.

^{۱۱۰} <https://www.euronews.com/۲۰۲۲/۱۲/۲۰/iran-protests-what-caused-them-who-is-generation-z-will-the-unrest-lead-to-revolution>.

^{۱۱۱} <https://www.amnesty.org/en/latest/news/۲۰۲۳/۰۸/iran-respect-families-right-to-commemorate-loved-ones-killed-during-uprising-without-reprisals-on-one-year-anniversary>.

^{۱۱۲} https://us.dk/media/۱۰۵۸۰/coi_brief_report_iran-protests-۲۰۲۲-۲۰۲۳.pdf.

^{۱۱۳} مصاحبه شش‌رنگ با اشکان، تیر ۱۴۰۲ (هویت واقعی او به دلایل امنیتی محفوظ نگه داشته شده است).

رها آجودانی، اینفلوئنسر ترنس و فعال مدنی، ۱۹ ساله بود که به وسیله ماموران وزارت اطلاعات در ۴ آبان ۱۴۰۱ در تهران، و در جایی که قرار بود با کسی که عاشقش شده بود دیدار کند دستگیر شد. چند روز پیش از آن، رها ویدیویی در اینستاگرام خود منتشر کرده بود که در آن گفته بود: «تک تک ما این رو می دونیم، تا زمانی که این حکومت در قدرت باشه، این شتری است که جلو در هر کدام از ما می خوابه. امکان داشت هر کدام از ما مهسا امینی باشیم. امکان داشت هر کدام از ما به جای مهسا امینی کشته می شدیم.»

۱۱۴^{۹۹}

«دلیل اینکه من امروز در چنین مسیری قرار گرفتم به دلیل اتفاقی است که در ۱۲ سالگی برای من رخ داد. من در ۱۲ سالگی در یک اردوی بسیج دانش آموزی مورد تجاوز جنسی مسوول برگزاری اون اردو که از اعضای سپاه بود قرار گرفتم. به مسئولان برگزاری اون اردو گزارش دادم، به دوستانم گفتم اما اون روز هیچ کسی باور نمی کرد و می گفتند تو توهم زدی یا می خوای مظلوم بازی در بیاری و یا می خوای آبروی بسیج رو ببری. این اتفاق باعث شد که من تصمیم بگیرم در نقش قربانی باقی نمونم و تلاش کنم تا این اتفاق رو افراد دیگری تجربه نکنند.»^{۱۱۵}

در روز ۴ آبان ۱۴۰۱، ۱۵ مامور وزارت اطلاعات او را محاصره کردند، موبایلش را با خشونت از او گرفتند و او را به زمین انداختند: «وقتی بهشان در مورد خشونت اعتراض کردم گفتند: ادای دخترا رو در نیار. گفتند اینجا جایی نیست که با ادای دختره بتونی دل ما را به لرزه در بیاری. گفتم چرا باید ۱۵ نفر برای بازداشت من باشه مگه تروریست دستگیر کردید؟ گفتند تو از تروریست بدتری. گفتم چرا؟ گفتند کسی که با دولت های متخاصم آمریکا و اسرائیل در ارتباط باشه دست کمی از تروریست و داعشی نداره. اشاره شان به نامه ای بود که من و جمعی از فعالان مدنی داخل ایران به شورای امنیت سازمان ملل متحد نوشته بودیم.»^{۹۹}

آنها او را به ساختمان وزارت اطلاعات در خیابان برادران مظفری بردند و ساعت ها بازجویی کردند؛ از جمله از او درباره مشارکت جامعه ال جی بی تی+ در اعتراضات سوال کردند.

در نهایت او را به این شرط آزاد کردند که هم کتبی و هم در مقابل دوربین تعهد بدهد که فعالیت هایش تحت تاثیر عناصر بیگانه بوده، اشتباه کرده و دیگر هیچ فعالیت رسانه ای نخواهد داشت و دستگیری اش را هم رسانه ای نخواهد کرد. آنها تعهدنامه را آماده کرده بودند و او را مجبور کردند تا روسری سرکند و آن را مقابل دوربین بخواند. آن ها به او گفتند که چند روز بعد دوباره او را احضار خواهند کرد و سپس آزادش کردند.

در ۲۶ آذر ۱۴۰۱، رها مجدداً و در یورش ماموران اطلاعات سپاه به خانه اش بازداشت شد. تمامی وسایل

^{۱۱۴} <https://www.facebook.com/watch/?v=۸۳۸۴۸۱۰۳۷۴۰۷۹۸۹>

^{۱۱۵} مصاحبه شش رنگ با رها آجودانی، مرداد ۱۴۰۲

الکترونیکی او را ضبط، و مادرش را تهدید کردند که بازداشت او را به رسانه‌های خارج از کشور اطلاع ندهد. او را به شعبه ۸ دادستانی شهرری بردند و اتهاماتش را برایش خواندند:

^{۹۸} اتهامات، توهین به مقدسات اسلام، فعالیت تبلیغی علیه نظام، دعوت مردم به جنگ و کشت و کشتار به قصد برهم زدن امنیت ملی و گویا همکاری با دولت‌های متخاصم بود. بعد پرسید که چه توضیحی داری گفتم من کسی رو دعوت به جنگ و کشت و کشتار نکردم. ویدیویی که در ارتباط با مهسا امینی از من منتشر شده بود رو نشون داد. گفتم شما کجای این می‌بینید که من دعوت به کشت و کشتار کردم. گفت همین که دعوت به اعتراضات سراسری می‌کنی به همین منظور هستش. اون جا به من گفتند تو زن نیستی، چرا موها بلند؟ بعد یک پلیس زن فرستادند که دست به موهای من بزنه ببینه موهای خودم است یا مصنوعی است.^{۹۹}

پس از ۳۱ روز بازداشت او را با وثیقه سنگین دو میلیارد تومانی آزاد کردند. ۲۶ روز از این مدت را او را در یک سلول انفرادی در یک بازداشت‌گاه مخفی که تمامی بازداشت‌شدگان دیگر و همین‌طور نگهبانها مرد بودند نگهداری کردند.

یک روز بعد رها را مجدداً به دادستانی احضار کردند تا قرار ممنوع الخروجی را که علیه او صادر شده بود ابلاغ کنند.

شعبه ۲۹ دادگاه انقلاب تهران در ۳ تیر ۱۴۰۲ رها را محاکمه، و او را به دو سال و شش ماه حبس محکوم کرد:^{۹۹} من مجبور بودم با ظاهر و به اصطلاح با زیست و لباس مردانه در دادگاه حضور داشته باشم.^{۹۹}

در حکم هم به شرایط حساس متهم که اشاره به هویت جنسیتی او بود اشاره شده بود. به نظر می‌رسد مقامات قضایی و امنیتی به این نتیجه رسیده بودند که به دلیل اینکه بیان و هویت جنسیتی رها زن است او را نمی‌توانند به زندان مردان بفرستند و به دلیل اینکه هنوز در شناسنامه مرد است نمی‌توانند او را به زندان زنان هم بفرستند. به همین دلیل، مجازات او تبدیل به جزای نقدی ۷۴ میلیون تومانی شد که او قادر به پرداخت آن نیست. رها نه تنها از نظر مالی بلکه به اشکالی دیگر همچنان تحت فشار است:

^{۹۹} یک لیست بیست و چند نفره از دوستان من، از کسانی که با من در ارتباط بودند وجود دارد که در ۳۱ روز بازداشت من توسط سپاه احضار و بازجویی شدند. از زمانی هم که اومدم بیرون چندین نفر از دوستانم به من گفتند که یک شماره ناشناس با ما تماس گرفته و به ما گفته به نفعمون نیست که با تو در ارتباط باشیم.

بعد که دوباره من توسط سپاه احضار شدم به خاطر حضورم در شبکه‌های اجتماعی، ازشون پرسیدم گفتم این کار شماست گفتن نه ممکنه خودت توهم زده باشی. گفتم نه من با ادبیات مشترک از چندین نفر شنیده‌ام. گفتند کار ما نیست شاید کار وزارت اطلاعات باشه. اینا عادتشونه که بندازن گردن همدیگه. از زمانی که من به قید وثیقه آمدم بیرون بسیاری از دوستان نزدیک من با من قطع ارتباط کردند. توجیهشون این هست که تحت فشارهای امنیتی ارتباطشون رو قطع کردند. آن قدر من رو در زندگی خصوصی خودم به انزوا بردند، آن قدر دوستان من را ناگزیر به قطع ارتباط با من کردند ... کاری می‌کنند که بیرون هستی ولی بیرون رو برات زندان بزرگتری می‌سازند تا جایی که

روزی صد هزار مرتبه آرزو می کنی که ای کاش هرچه زودتر من رو زندانی بکنند برگردونند همون سلول
انفرادی. ^{۱۱۶} ۴۴

---

^{۱۱۶} همان منبع

ع.ه

۵. تحلیل حقوقی

اذیت و آزار مبتنی بر جنسیت نوع خاصی از اذیت و آزار است که در شرایط خاص ممکن است مصداق جنایت علیه بشریت باشد. طبق اساسنامه رم، «اذیت و آزار» عبارت است از «محرومیت عمدی و شدید از حقوق اساسی برخلاف قوانین بین‌المللی به دلیل هویت گروهی یا جمعی».^{۱۱۷} اذیت و آزار مبتنی بر جنسیت علیه افراد به دلیل خصوصیات جنسیتی‌شان و یا به دلیل ساختارهای اجتماعی و معیارهایی که جنسیت را تعریف می‌کند، اعمال می‌گردد.^{۱۱۸}

سیاستنامه دیوان بین‌المللی کیفری در مورد اذیت و آزار مبتنی بر جنسیت، دستورالعمل روشنی را برای تعیین اینکه آیا جنایت یا جنایات مصداق اذیت و آزار مبتنی بر جنسیت هستند، را تبیین کرده است.^{۱۱۹}

اول و مهمتر از همه، عمل اذیت و آزار مبتنی بر جنسیت باید در ارتباط با یک جرم شناخته شده بین‌المللی تحت اساسنامه رم انجام شود که شامل نسل‌کشی، سایر جنایات علیه بشریت، جنایات جنگی و تجاوز نظامی می‌شود.^{۱۲۰} این بدان معناست که حداقل برای دیوان کیفری بین‌المللی، اذیت و آزار مبتنی بر جنسیت نمی‌تواند مستقلاً یک جنایت بین‌المللی محسوب شود بلکه باید در حین وقوع سایر جنایات بین‌المللی رخ دهد. بنابراین، در حالی که دهه‌ها اذیت و آزار زنان و افراد کویبر در ایران را به تنهایی نمی‌توان جنایت علیه بشریت اذیت و آزار مبتنی بر جنسیت دانست، اما وقتی در چارچوب قتل و شکنجه نظام‌مند یا گسترده رخ دهد، می‌تواند مصداق جنایت علیه بشریت باشد.

گزارشگر ویژه سازمان ملل در مورد وضعیت حقوق بشر ایران در توصیف سرکوب اعتراضات ۱۴۰۱ گفته است که «میزان و شدت»^{۹۹} خشونت‌های انجام شده توسط مقامات ایرانی می‌تواند مصداق ارتکاب «جنایات بین‌المللی» به ویژه جنایات علیه بشریت قتل، زندانی کردن، ناپدیدسازی قهری، شکنجه، تجاوز و خشونت جنسی، اذیت و آزار»^{۹۹} باشد.^{۱۲۱}

جنایاتی که از ۲۵ شهریور ۱۴۰۱ و برای مدت بیش از شش ماه رخ داد، از الگوی تقریباً مشابهی با سرکوب اعتراضات آبان ۱۳۹۸ پیروی کرده بود.

در آبان ماه ۱۳۹۸، افزایش قیمت بنزین به اعتراضاتی مسالمت‌آمیز در سراسر کشور انجامید. در طول مدت یک هفته، ایران شاهد سرکوب بی‌سابقه‌ای بود که هزاران کشته، مجروح، و قربانیان بازداشت‌های خودسرانه و شکنجه برجای گذاشت. اعتراضات سراسری مسالمت‌آمیز بود و معترضان از روش‌هایی مثل مسدود کردن جاده‌ها با خودروهای خود استفاده کردند. بیشتر اعتراضات به دلیل افزایش قیمت سوخت آغاز شد، اما به سرعت به اعتراض به کلیت حکومت ارتقا یافت. پاسخ

^{۱۱۷} <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/RS-Eng.pdf>.

^{۱۱۸} <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1322238X.2023.2238284>.

^{۱۱۹} <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2022-12/2022-12-07-Policy-on-the-Crime-of-Gender-Persecution.pdf>.

^{۱۲۰} همان منبع

^{۱۲۱} <https://news.un.org/en/story/2023/02/1134782>.

مقامات جمهوری اسلامی و حشیانه بود. در طول یک هفته، نیروهای انتظامی و نظامی با سلاح گرم و دیگر سلاح‌های معترضان را به خاک و خون کشیدند. در عین حال، جمهوری اسلامی با قطعی تقریباً کامل اینترنت باعث شد این جنایات به دور از چشم جامعه بین‌المللی اتفاق بیفتد.^{۱۲۲}

در شهریور ۱۴۰۱ هیئتی متشکل از شش حقوقدان مشهور بین‌المللی پس از دو سال رسیدگی حقوقی، شامل بررسی مدارک و ادله ارائه شده توسط بیش از ۲۵۰ شاهد سرکوب اعتراضات آبان ۱۳۹۸ که عمدتاً در ایران بودند، رهبران جمهوری اسلامی را به جنایت علیه بشریت متهم کردند.^{۱۲۳} دادگاه بین‌المللی مردمی آبان حکم داد که دولت جمهوری اسلامی و نیروهای امنیتی وابسته به آن، بدون هیچ تردیدی نقشه‌ای را برای ارتکاب جنایت علیه بشریت طراحی و اجرا کرده‌اند. شواهد بررسی شده مربوط به اتهامات جنایت علیه بشریت، شامل قتل، شکنجه، تجاوز جنسی، حبس و ناپدیدسازی قهری معترضان و عابران در جریان اعتراضات سراسری آبان ۹۸ بود که با دقت مورد بررسی قرار گرفت. نسخه کامل رای این دادگاه بین‌المللی مردمی که در آبان ۱۴۰۱ منتشر شد، شباهت‌های روش‌های سرکوب را بین اعتراضات سال ۱۳۹۸ و خیزش مردمی ۱۴۰۱ تایید می‌کند.^{۱۲۴}

بر پایه استدلال‌های بالا، شش‌رنگ بر این باور است که در جریان خیزش مردمی ۱۴۰۱، جمهوری اسلامی مرتکب جنایت علیه بشریت شده‌است. بنابراین، نخستین شرط تعیین شده توسط سیاست‌نامه دیوان بین‌المللی کیفری برای وقوع جنایت اذیت و آزار مبتنی بر جنسیت محقق شده است.

شرط دوم این است که «معیارهای جنسیتی که مرتکبان جرم بر اعضای گروه‌ها یا گروه‌های قربانی تحمیل می‌کنند» موجب محرومیت شدید از حقوق بنیادین آنان شود.^{۱۲۵} این، «برای مثال ممکن است مربوط به نحوه رفتار، نحوه لباس پوشیدن، محل کار، محل زندگی، دسترسی به امکانات، شکلی از خانواده که برای خود تعریف می‌کنند، یا اینکه به سادگی اینکه آیا اجازه حضور آشکار با هویت خود را دارند» مربوط شود.^{۱۲۶}

اگر چه ایران عضو میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی و کنوانسیون حقوق کودک است و بر این اساس، دولت موظف است بدون هیچگونه تبعیضی به حقوق اساسی مندرج در این معاهدات و سایر اسناد حقوق بشری احترام بگذارد، از افراد در محدوده سرزمینی خود برای احقاق این حقوق حمایت کند و آنها را به منصف ظهور برساند. با این همه، همانطور که قبلاً توضیح داده شد، اعضای جامعه ال‌جی‌بی‌تی+ در ایران در حال حاضر یک زندگی تبعیض‌آمیز بر اساس جنسیت دارند و به دلیل گرایش

^{۱۲۲} <https://www.amnesty.org/en/documents/mde/۱۳/۲۳۰۸/۲۰۲۰/en>.

^{۱۲۳} <https://abantribunal.com/۲۰۲۲/۰۹/۳۰/summary-of-judgement/>.

^{۱۲۴} <https://abantribunal.com/۲۰۲۲/۱۱/۰۱/full-judgement>.

^{۱۲۵} <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/۲۰۲۲-۱۲/۲۰۲۲-۱۲-۰۷-Policy-on-the-Crime-of-Gender-Persecution.pdf>.

^{۱۲۶} همان منبع

جنسی، هویت جنسیتی و بیان جنسیتی و یا شاخص‌های جنسیتی خود از حقوق پایه‌ای بشر محروم هستند.

در چارچوب «تداوم تبعیض‌های ساختاری تاریخی و دیرینه و محرومیت از حقوق بنیادین بشر که زنان، دختران و افراد ال‌جی‌بی‌تی+^{۱۲۷} در ایران تجربه می‌کنند، سرکوب اعتراضات اذیت و آزار آنها را تشدید کرد و بر محرومیتشان از حق زندگی، حق آزادی عقیده و بیان، حق‌رهایی از هر نوع از شکنجه و بدرفتاری، و حق آزادی تجمع و تشکل افزود. اگرچه این موارد نقض حقوق بشر در خصوص تمامی معترضان، زن و مرد، اقلیت‌های اتنیکی یا غیر آن هم وجود داشت، اما این گروه‌ها اشکالی از تبعیض مانند خشونت مبتنی بر جنسیت را نیز در میانه اعتراضات تجربه کردند تنها به این دلیل که با برساخت‌های اجتماعی و معیارهای رسمی که جنسیت را تعریف می‌کنند همخوانی نداشتند. به همین دلیل میزان آسیب‌پذیری افراد ال‌جی‌بی‌تی+ در میان معترضان به دلیل اشکال مضاعف و چندگانه تبعیض بیشتر بوده است. همچنین در میان جامعه ال‌جی‌بی‌تی+ نیز برخی از گروه‌ها به خاطر تعارضی که با مفاهیم «مردانگی» و «زنانگی» در نقش‌ها، رفتار و ظاهرشان داشتند آسیب‌پذیرتر از دیگران بودند.

شواهد ارائه شده در بخش قبل تأیید می‌کند که نیروهای امنیتی، نهادهای اطلاعاتی و مقامات قضایی افراد را نه تنها به دلیل ویژگی‌های جنسیتی آنها بلکه به دلیل^{۹۸} ساختارها و معیارهای اجتماعی مورد استفاده برای تعریف جنسیت^{۹۹} هدف قرار داده‌اند. تحقیقات شش‌رنگ به وضوح نشان می‌دهد که این افراد به دلیل نقش، رفتار، فعالیت، ظاهر یا ویژگی‌هایشان در جریان اعتراضات و در جوامع خود، خواه دانشگاه، محل کار، یا محله، توسط نیروهای امنیتی شناسایی شده‌اند. قربانیان، به دلیل اینکه معیارهای جنسیتی را که اشکال «پذیرفته‌شده» بیان جنسیتی را در نقش‌ها، رفتارها، فعالیت‌ها یا ویژگی‌ها تبیین می‌کنند، نقض کرده بودند تحت اذیت و آزار قرار گرفته‌اند. مرتکبان این اذیت و آزارها به هنجارها و قوانین و مقررات تبعیض‌آمیز جنسیتی از قبل موجود برای تسهیل آزار و شکنجه مبتنی بر جنسیت تکیه می‌کردند.

در نتیجه، کسانی که فرض می‌شود معیارهای جنسیتی «پذیرفته‌شده» برای بیان جنسیتی را، به دلیل کویبر بودن، در وسیع‌ترین تعریف خود، نقض می‌کنند احتمالاً یک: در میانه سرکوب‌ها بیشتر هدف قرار گرفته‌اند، و دو: با آن‌ها به شکل وحشیانه‌تری رفتار شده است. بنابر این نتیجه، آن‌ها در تعریف دیوان بین‌المللی کیفری برای قربانیان جنایت اذیت و آزار مبتنی بر جنسیت قرار می‌گیرند. لازم به تأکید است که تحقیق شش‌رنگ نشان می‌دهد اغلب اهمیتی نداشته که فرد مورد نظر واقعاً

^{۱۲۷} همان منبع

متعلق به جامعه ال جی بی تی+ کویر باشد یا به این امر اذعان کرده باشد - بلکه تصور مقامات و نیروهای امنیتی از تعلق او به این جامعه کفایت می کرده است.^{۱۲۸}

جنایت اذیت و آزار مبتنی بر جنسیت محروم کردن یک شخص یا مجموعه‌ای از اشخاص از حقوق بنیادین‌شان برای زندگی عاری از تبعیض و سایر حقوق اولیه به رسمیت شناخته شده در قوانین بین‌المللی است. این تحقیق ثابت می‌کند که یگان‌های مختلف نیروی انتظامی، سپاه، بسیج، عوامل وزارت اطلاعات و شاخه‌های آن‌ها در آموزش، بهداشت، درمان، دانشگاه‌ها، کارخانه‌ها و ادارات دولتی (واحدهای حراست^{۱۲۹}) مرتکب جنایت علیه بشریت از طریق اذیت و آزار مبتنی بر جنسیت علیه افراد ال جی بی تی+ که در خیزش مردمی ۱۴۰۱ شرکت کرده بودند شده‌اند. آنها از حق حیات، حق رهایی از شکنجه و رفتارهای ظالمانه، حق آزادی عقیده و بیان، از جمله حق لامذهب بودن، حق آزادی تجمع و تشکل، و حق برابری، برخورداری از کرامت انسانی، زندگی خصوصی و امنیت به دلیل جنسیت خود و با استفاده از تمامی اشکال خشونت از جمله اشکال مختلفی از خشونت جنسی، جسمی، و روانی محروم شدند.

---

^{۱۲۸} دادگاه کیفری بین‌المللی همچنین راهنمایی را برای عناصر تشکیل دهنده آزار و اذیت مبتنی بر جنسیت برای تطبیق آن جهت اعلام جرم علیه متهمان را ارائه داده است که در این جا به آن نمی پردازیم. زیرا این گزارش کیفرخواستی برای اثبات وجود تمام عناصر جرم در مورد متهمان خاص نبوده است و شش‌رنگ در جایگاه طرح شکایت کیفری نیست.
^{۱۲۹} رجوع شود به پانویشت شماره ۳۸

۶. توصیه‌ها

بر پایه یافته‌های این تحقیق، شش‌رنگ از جامعه بین‌المللی و به ویژه نهادهای حقوق بشر سازمان ملل متحد مانند کمیته مستقل حقیقت یاب بین‌المللی در مورد جمهوری اسلامی ایران، گزارشگر ویژه سازمان ملل در مورد وضعیت ایران، سایر کارشناسان مستقل سازمان ملل به‌ویژه کارشناس مستقل در زمینه گرایش جنسی و هویت جنسیتی، دبیرکل این سازمان و کمیته حقوق بشر سازمان ملل و همچنین می‌خواهد که جنایاتی را که جمهوری اسلامی برای سرکوب خیزش مردمی ۱۴۰۱ مرتکب شده، به عنوان جنایت علیه بشریت به رسمیت بشناسند.

علاوه بر این، شش‌رنگ خواستار پاسخگو کردن مقامات جمهوری اسلامی برای جنایات علیه بشریت، به ویژه اذیت و آزار مبتنی بر جنسیت علیه افراد ال‌جی‌بی‌تی+ است.

شش‌رنگ همچنین از دادستان دیوان کیفری بین‌المللی می‌خواهد که بر اساس ماده ۱۵ اساسنامه رم، بررسی مقدماتی را در مورد وضعیت ایران در رابطه با اعمالی که توسط اعضای نیروها و مقامات ایرانی در ایران در جریان اعتراضات سال ۱۴۰۱ در ایران انجام شده است، به ویژه جنایات ارتكابی علیه اقلیت‌های جنسی و جنسیتی را آغاز کند.

شش‌رنگ مجدداً خواسته‌های عمومی خود را از جامعه بین‌المللی برای تحت فشار قرار دادن جمهوری اسلامی برای موارد زیر تکرار می‌کند:

- جرم‌زدایی کامل از روابط جنسی همجنس‌خواهانه، حذف مجازات اعدام و شلاق برای جرایم مربوط به روابط همجنس‌خواهانه مبتنی بر رضایت بین بزرگسالان
- پایان دادن به تبعیض و خشونت علیه افراد ال‌جی‌بی‌تی+ چه در قوانین و چه در رفتار
- حمایت و حفاظت از افرادی که در چارچوب‌های از پیش تعیین شده جنسیتی نمی‌گنجد در برابر اذیت و آزار، دستگیری و بازداشت خودسرانه، شکنجه و سایر بدرفتاری‌ها، چه توسط دولت و چه اشخاص غیردولتی
- توقف نفرت پراکنی علیه جامعه ال‌جی‌بی‌تی+

شش‌رنگ (شبکه لزبین‌ها و ترنس‌چندره‌های ایرانی)، در سال ۲۰۱۰ و پس از اولین گردهمایی لزبین‌ها و ترنس‌چندره‌های ایرانی تأسیس شد. شبکه شش‌رنگ عضو سازمان جهانی ایلگا (انجمن همجنس‌گرایان، دوجنس‌گرایان و افراد ترنس و میان‌جنسی) است. و مخاطبین آن در سراسر ایران گسترده است.

از اهداف اصلی شبکه شش‌رنگ، ارتقاء آگاهی در مورد حقوق جامعه ال‌جی‌بی‌تی+ و مبارزه با ستیز و خشونت علیه جامعه اقلیت‌های جنسی و جنسیتی با تمرکز ویژه بر افراد لزبین و ترنس است.

برای دستیابی به این اهداف، شش‌رنگ از استراتژی‌های کلیدی، از جمله تقویت ظرفیت اعضا برای به چالش کشیدن تبعیض، ارائه مشاوره آنلاین برای افراد ال‌جی‌بی‌تی+، به ویژه افراد همجنس‌گرا و ترنس‌چندر مقیم ایران استفاده می‌کند.

در عین حال ارائه خدمات حمایتی، کنش و حضور در رسانه‌ها چه ایرانی و چه غیر ایرانی و تحقیق و مستند سازی برای افزایش آگاهی در مورد گرایش جنسی و هویت جنسیتی و همچنین ثبت جنایات علیه جامعه ال‌جی‌بی‌تی+ و پاسخگو کردن مسئولان آن در سطح بین‌المللی، از جمله فعالیت‌های موثر این شبکه هستند.

شش‌رنگ در شبکه‌های اجتماعی

📷 [instagram.com/6rangiran](https://www.instagram.com/6rangiran)

🐦 twitter.com/6rangiran

📠 [telegram.me/Iran6Rang](https://t.me/Iran6Rang)

📘 [facebook.com/6rang.Iran](https://www.facebook.com/6rang.Iran)

📺 [youtube.com/user/6rangIran](https://www.youtube.com/user/6rangIran)

✉ info@6rang.org

🌐 www.6rang.org

